

52350

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**YETİŞKİN ÖRNEKLEM İÇİN
BİR BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİNİN
GÜVENİRLİK VE GEÇERLİK ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mediha KORKMAZ

Danışman

Prof.Dr. Şefik UYSAL

52350

İZMİR - 1996

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın yürütülmesinde hoşgörüsü ile yardım ve desteğini esirgemeyen, bana rehberlik eden danışmanım Sayın **Prof.Dr. Şefik UYSAL**'a, değerli bilgileri ve önerileri ile katkıda bulunan Sayın **Yrd.Doç.Dr. Oya SOMER**'e teşekkürü bir borç biliyorum.

Araştırmanın uygulanmaları süresince uygulamaları gerçekleştirebilmeme kolaylık sağlayan ve yardımcı olan sevgili arkadaşlarım Uzman Psikolog **Nihal ŞENGÜL**'e ve Uzman Psikolog **Işık DEREBAŞI**'na, ayrıca kurumların yetkililerine ve personeline teşekkürlerimi sunarım.

Yaşamımda yer almaları ile bana her zaman mutluluk veren, dostluklarından büyük bir haz duyumsadığım sevgili **arkadaşlarıma** en içten duygularıyla teşekkür ediyorum.

Son olarak yaşamım süresince bana destek olan değerli **alleme** teşekkürlerimi sunarım.

Mediha KORKMAZ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi

BÖLÜM I

GİRİŞ VE AMAÇ	1
1.1. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
1.2. GENEL BİLGİLER	4
1.2.1. BENLİK (SELF)	4
1.2.2. BENLİK KAVRAMI (SELF-CONCEPT)	9
1.2.3. BENLİK KAVRAMI GÜDÜLERİ.....	19
1.2.3.1. BENLİK SAYGISI (Self-Esteem)	19
1.2.3.2. BENLİK TUTARLILIĞI (Self-Consistency) ...	28
1.3. KATEGORİK VERİLER İÇİN DETERMİNİSTİK MODELLER	29
1.3.1. GUTTMAN ÖLÇEĞİ.....	31

BÖLÜM 2

YÖNTEM	43
2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	43
2.2. ÖRNEKLEM	44
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	47
2.3.1. BİREYSEL BİLGİ FORMU	47
2.3.2. ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ (ROSENBERG-SELF-ESTEEM SCALE, RSE)	47
2.3.3. COOPERSMITH BENLİK SAYGISI ENVANTERİ.....	51
2.4. UYGULAMA	53

2.5. İSTATİKSEL İŞLEMLER..... 54

BÖLÜM 3

BULGULAR..... 56

3.1. ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ PUANLARININ
TÜM ÖRNEKLEM GRUBU İÇİN DEĞERLENDİRİLMESİ..... 56

3.2. ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİNİN
GÜVENİLİRLİK BULGULARI 58

3.3. ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİNİN MADDE
ANALİZİ BULGULARI 62

3.4. ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİNİN GEÇERLİK
BULGULARI..... 66

3.5. BENLİK SAYGISI ÜZERİNDE ETKİLİ OLDUĞU
DÜŞÜNÜLEN FAKTÖRLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ..... 71

BÖLÜM 4

TARTIŞMA VE SONUÇ..... 79

ÖZET..... 89

ABSTRACT..... 91

KAYNAKLAR..... 92

EKLER

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1:	Üç Çoklu Kategorili Maddeler İçin Skalogram Paterni.....	36
Tablo 2:	Dört Dikotomik Monoton Maddenin Skalogram Paterni.....	38
Tablo 3:	Tablo 2'de Gösterilen Mükemmel Ölçek Maddelerinin İki Çifti Arasındaki İlişkiyi Gösteren Dörde Kathı Tablolar.....	39
Tablo 4:	Örnekleme Grubunun Cinsiyete Göre Demografik Özelliklerinin Frekans ve Yüzdeleri.....	45
Tablo 5:	Rosenberg Ölçeğinin Alt Ölçümlerin Cinsiyete Göre Dağılımı	57
Tablo 6:	Benlik Saygısı Alt Alanının Diğer Alt Alanlarla İlişkisi.....	58
Tablo 7:	Benlik Saygısı Alt Ölçeğinin Guttman Tekniğine Göre Uygun Cevaplama Kalıbı.....	59
Tablo 8:	Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin İç Tutarlılık Katsayıları.....	61
Tablo 9:	Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Alt Ölçeklerinin Madde Analizi Sonuçları	62
Tablo 10:	Benlik Saygısı Alt Alanının Faktör Analizi Sonuçları.....	67
Tablo 11:	Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları	68
Tablo 12:	Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması	72
Tablo 13:	Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Yaş Açısından Karşılaştırılması	72

Tablo 14. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Eşin Eğitim Düzeyi Açısından Karşılaştırılması.....	73
Tablo 15. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Eğitim Açısından Karşılaştırılması	74
Tablo 16: Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Gelir Düzeyi Açısından Karşılaştırılması	75
Tablo 17. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Meslek Değişkeni Açısından Karşılaştırılması.....	75
Tablo 18. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların İşinden Memnun Olma/Olmama Açısından Karşılaştırılması.....	76
Tablo 19. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Köken Açısından Karşılaştırılması	77
Tablo 20. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Büyükşehirde Yaşama Süresi Açısından Karşılaştırılması	77
Tablo 21. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Kardeş Sayısı Açısından Karşılaştırılması.....	78

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1: Beş Kategorili Bir Maddenin Şematik Sunumu	32
Şekil 2: Deterministik Ölçekleme Modeli.....	34
Şekil 3: Mükemmel Monoton Bir Maddenin Madde Karakteristik Eğrisi.....	35

BÖLÜM I

GİRİŞ VE AMAÇ

1.1. GİRİŞ VE AMAÇ

Yetişkin (adult) sözcüğü Latince büyüme (adolescere) fiilinden türemiştir. Erikson, Bühler, Jung gibi psikologları izleyen Levinson, Neugarten gibi araştırmacılar, yetişkinliğin ergenlik ve yaşlılık arasında ayrılmış bir şekilde yer alan bir evre olduğunu belirtmektedirler. Yetişkinlik bir "oluşum süreci" ve bir "olgunluk" dönemidir. Olgun kişiler kim olduklarının, kişisel güçlerinin ne olduğunu bilincindedirler. Olgun kişi durağan değildir, sürekli değişim ve yeniden uyum gösterir, kendini yeniler. Maslow'a göre kendini gerçekleştiren kişi aşağı gereksinimleri aşmıştır, öz saygı, başkalarına bağlılık, insancıl bir kişi olarak büyümeye istekli olma özelliklerini gösterir. Rogers'ın deyişiyle, olgun kişi, kendine güvenerek ve kendi yaşantılarını kabul ederek tam bir işleyişe ulaşan kişidir, kendi çevresini oluşturur, kendisini ve başkalarını nesnel bir biçimde algılamaya yeteneklidir.

Gordon W. Allport'a (1961) göre olgun kişiliğin özellikleri; geniş bir benlik duygusuna sahip olmak, başkalarıyla yakın ve genel ilişkiler kurmaya yetenekli olmak, temel bir duygusal güvenliğe sahip olmak ve kendini kabul etmek, dış gerçeklikle bağlantı içinde algılamak, düşünmek ve eylemde bulunmak, kendini gerçekleştirmeye, içgörüyü yetenekli olmak ve bütünleşmiş bir yaşam felsefesiyle uyum içinde yaşamaktır (Onur, 1991).

Olgun kişiliğin bu öğelerinin temeli olumlu bir benlik kavramıdır. Benlik (self) terimi psikoloji literatüründe sık olarak kullanılan ve psikolojinin alt alanları ile pek çok psikolojik ekolde

önemle üzerinde durulan bir kavramdır. Benlik geniş bir kavramsal sistem içerisinde, hiyerarşik olarak organize edilmiş yapıları kapsayan bir sistemdir. Greenwald (1988), benliğin kişiliğin temel yapısı olduğunu ve merkezi bir öneminin bulunduğunu belirtmektedir (Marsh, 1993).

Benlik kavramı (self-concept), zaman içerisinde kendimiz konusunda sahip olduğumuz görüştür ve kişinin kendi benliğini, varoluşunu algılama, kavrama ve değerlendirme biçimidir. Benlik kavramı kuramcıları, bireyin kendi çevresini algılama bilinci ve bireyin kendisinin çevreye göre olan ilişkisini bilmeden insan davranışlarını anlamamanın ve tahmin etmenin mümkün olmadığını vurgulamaktadırlar (Wylie, 1979).

İnsan hayatının çeşitli noktalarında duygusal ve bilişsel değişkenler bireyin benlik kavramına değişik şekillerde katkıda bulunurlar. Aynı zamanda benlik çevreden alınan geribildirimlere dayanarak, toplumsal etkileşimlerle gelişme göstermektedir. Benlik kavramının ölçülebilmesi için özellikle "self-esteem" üzerinde durulmaktadır.

Türkçe karşılığı "benlik saygısı" olarak kullanılan self-esteem, kişinin kendini tüm yönleriyle benimsemesi, değer vermesi, kendine güven ve saygı duymasıdır. Benlik saygısı, kişinin kendisi hakkında ve sürekliliği olan bir değerlendirmedir. Böyle bir değerlendirme; bireyin kendisini değerli hissetmesi, yeteneklerini ortaya koyabilme, toplum içinde beğenilir olma ve kabul görme, kendi bedensel özelliklerini kabul ve benimseme gibi kişinin kendisi için onayladığı veya onaylamadığı özellikleri ile ilgili olup, onun kendi değeri hakkındaki yargısını göstermektedir.

Rosenberg (1965, 1986) benlik saygısının spesifik pekçok alandan oluştuğunu ancak bu spesifik bileşenlerin entegrasyonundaki karmaşık süreçlerden birçok bireyin haberdar olmadığını belirtmektedir. Bu nedenle Rosenberg benlik saygısını, benlik kavramı olarak ele almakta ve global benlik saygısından sözetmektedir. Ona göre; benlik saygısı kişinin kendini değerlendirirken aldığı tutumun yönüne bağlıdır. Kişi kendini değerlendirmede olumlu bir tutum içindeyse benlik saygısı yüksek, olumsuz bir tutum içindeyse benlik saygısı düşük olmaktadır.

Bu değerlilik duygusu benlik saygısının sadece temeli değil, yetişkin kişinin kendisini ve dünyasını görme biçimini etkiler. Bireyin kendisini ve dış dünyayı değerlendirmesinde benlik saygısının bireyin davranışlarını etkileyen önemli sonuçlarının varolduğu gözönünde bulundurulduğunda, düşük veya yüksek benlik saygısı kişinin tüm yaşamı boyunca büyük önem taşımaktadır.

Literatürde yapılan araştırmalara bakıldığında, benlik saygısı ile yapılan incelemelerin büyük bir çoğunluğu çocukluk ve ergenlik dönemlerini kapsamaktadır. Bu çalışmanın amacı, sosyal ve fiziksel çevresiyle birlikte hala bir gelişme dönemini sürdüren yetişkin bireyin benlik saygısının araştırılmasını kapsamaktadır.

Araştırmamızda, bu genel çerçeve doğrultusunda, benlik saygısının global düzeyde ölçümüne dayanan "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği"nin (Rosenberg Self-Esteem Scale) yetişkin örnekleme uyarlanmasına ilişkin olarak güvenilirlik ve geçerlik analizleri yapılacaktır. Guttman ölçekleme tekniğine göre hazırlanmış olan ölçeğin güvenilirlik analizlerinde, bu ölçekleme tekniğine göre psikometrik özellikleri araştırılacaktır.

Ayrıca yetişkin örneklemin benlik saygısı düzeyleri incelenerek, benlik saygısının cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, köken, meslek gibi sosyo-demografik değişkenlerle ilişkileri araştırılacaktır.

1.2. GENEL BİLGİLER

1.2.1. BENLİK (SELF)

Benlik (self), psikoloji literatüründe oldukça sık karşılaşılan ve psikolojinin çalışma alanlarında merkezi bir öneme sahip olan kavramlardan biridir. William James'in öncülüğünde 1890'lı yıllarda başlayan benlik incelemeleri önemli gelişmeler göstermekle birlikte, kavramın terminolojisi ve işlevsel tanımları üzerinde henüz kesin bir kavram birliğinin varolmadığı görülmektedir.

Benliğin Türkçe karşılığı olarak "öz" (Enç, 1974), "kendilik" (Öztürk, 1985) ve "benlik" (Yörükoğlu, 1985) sözcükleri önerilmektedir. İnsanın kendi benliğini algılama, kavrama biçimi olarak tanımlanan "self-concept" in Türkçe'deki kullanımları ise; "öz kavramı", "kendilik kavramı" ve "benlik kavramı" olarak görülmektedir.

Bireyi diğerlerinden ayıran duygu, tutum ve davranışlarının tümünün örgütlenmiş bütünlüğünü ifade eden ben, benlik, kendilik zaman zaman da kişilik sözcükleri eş anlamlı ve birbirlerinin yerine kullanılabilir. Bunlardan "benlik" sözcüğü bazen "ben" (ego) anlamında da kullanılmaktadır. Oysa benlik geniş bir kavramsal sistem içerisinde hiyerarşik olarak düzenlenmiş pek çok yapıyı içine almaktadır. Buna göre benlik, egoyu da içine alır ve egodan daha geniş çerçeveli bir yapı olup egodan daha üst yapısal özellikler göstermektedir. Benzer olarak benlik bir bireyin toplam kişiliği değil, toplam kişiliğin bir parçası ve bölümüdür (Rosenberg, 1986).

Türkçe'de self ile ilgili terimlerin ifade edilmesinde bazen benlik bazen de kendilik sözcükleri kullanım şekline göre birbirlerinin yerlerini alabildikleri görülmektedir. Bu tez çalışmasında self'in Türkçe karşılığı olarak "benlik" ve self-concept'in karşılığı olarak da "benlik kavramı" ifadeleri kullanılacaktır.

Benlik çeşitli kuramcılar tarafından ele alınmış ve benlik yerine kullanılabilir olan değişik ifadeler önerilmiştir. Sherif ve Cantril (1947) ego, Allport (1955) Proprium ve Erikson (1956) kimlik (identity) kavramlarını benliğin yerine kullanmışlardır.

Benlik araştırmalarının öncüsü olarak kabul edilen William James (1890); nesne olarak benlik kavramının bireyin kendisi hakkındaki bilgisi ve değerlendirmesini karşıladığını belirtmektedir. James benliği iki bölüme ayırarak incelemektedir (Epstein, 1973).

i. "I"- Özne ben yani bilen olarak ben. James'in bu tanımı bazı yazarlara göre salt ego olarak kabul edilmiştir. "I" örgütlü, dinamik bilinç sürecidir, benliğin ve bireyselliğin kendinin farkında oluşunu belirtmektedir. "I" benliğin daha iyi bilen, daha iyi düşünen ve davranışın nedeninin oluşma sürecinde katkıda bulunan yönüdür.

ii. "Me"- Nesne ben yani bilinen olarak ben. James'in "me" olarak adlandırdığı bu kavram ise daha çok görgül egoyu belirtmekte ve kişinin kendisini tanımlayabileceği şeylerin toplamından oluşmaktadır. "Me" üç bölüme ayrılmaktadır:

a) Maddesel benlik (material self): Kişinin bedeni, fizik gücü, mal varlığı gibi maddesel özellikleri içermektedir.

b) Sosyal benlik (social self): Bireyin sahip olduğu özelliklerine başkalarının değerlendirmesini içermektedir.

c) Ruhsal-manevi benlik (spiritual self): Bireyin duygu ve arzularını içermektedir.

Allport (1955), ego ve benlik yapılarının bileşiminden meydana gelen "proprium" kavramı ile kişiliğin içsel birlik oluşturan tüm yönlerini ve doğasını açıklamaya çalışmaktadır. Allport proprium kavramı ile benlik kavramını oluşturan yedi temel öğeden söz etmektedir (Epstein, 1973).

- i.** Bedensel Duyum (Bedensel Benlik)
- ii.** Kendini Tanıma (Ben Kimliği)
- iii.** Egoyu Geliştirme ve Benlik Saygısı
- iv.** Ego Sınırlarının Genişlemesi (Ego Extensions)
- v.** Mantıksal Süreçler ve Akılcı Olma
- vi.** Benlik İmgesi
- vii.** Kendini Bulma Motivasyonu ve Uygun Çaba Gösterme.

Allport'un proprium kavramı, insan doğasının olumlu, yaratıcı zaman içerisinde gelişen ve ileriye dönük yapıları kapsamaktadır. Bu yapılar zaman içerisinde birbirleriyle kaynaşarak bir bütün haline gelmektedirler.

G. Mead (1934) ve C.H. Cooley (1902) benliği sosyolojik bir yaklaşımla açıklamaya çalışmışlar ve benliğin sosyal yönlerine ağırlık vermişlerdir (Bednar, Wells ve Peterson, 1991).

Mead'a göre; benlik toplumsal bir görüntü içerisinde yer alır ve toplumsallaşma sürecinde ortaya çıkar. Mead'de William James gibi benliği İngilizce kullanımındaki şekliyle "I" ve "me" olmak üzere ikiye ayırarak incelemektedir. "Me" kişinin kendi benliği hakkında başkalarının tutum ve değerlendirmelerini kapsayan yönüdür. "Me" aynı zamanda benliğin geleneksel ve edilgen yönünü oluşturmaktadır. "I" ise benliğin içinden geldiği gibi davranan, etkin ve yaratıcı olan yönüdür. Mead benliğin gelişiminde dil ve toplumun en önemli etkenler olduğunu çünkü bireyin diğerlerinin gözünde

kendini görmesi için ilişkiye girmesi gerektiğini bununda ancak dil, toplum ve sosyal etkileşimler ile sağlanabileceğini vurgulamaktadır.

Cooley (1968) bireyin benlik kavramının içinde bulunduğu toplumsal ortamdan soyutlanamaz olduğunu ve benliğin en baskın yönünün sosyal benlik olduğunu belirtmiştir. Cooley, bireyin toplum içerisinde diğer insanlarla etkileşiminde bulunurken oluşan benliğini "ayna benlik" (looking-glass self) kavramı ile açıklamaktadır. Ayna benlik kişinin etkileşimde bulunduğunu diğer insanların kendini nasıl değerlendirdiklerini yansıtan bir kavramlaştırmadır. İnsan bir davranışının karşısındaki kişide uyandırdığı yargıyı algıladığında, yargının türüne bağlı olarak bundan gurur ya da utanç duyabilir. Kişiyi ilgilendiren başkalarının düşüncelerinde nasıl bir yansıma yaptığıdır. Kısaca Cooley benlik duygusunu birey için özel anlam taşıyan, çevresinde yer alan insanları kapsayan, bireyin davranışını bütünleştiren ve güdüleyen bilinçli bir süreç olarak görmüştür.

Benlik kavramının gelişimini etkileyen en önemli yaklaşımlardan bir tanesi de Freud'la başlayan psikanalitik kuramlardır. Klasik psikanalitik kuramda benlik ve ego, yapıları bakımından birbirlerine benzemekle birlikte farklılıklar göstermektedir.

Freud'un 1923'te yayınladığı psikanalitik yapı kuramında benlik sözcüğü ego anlamında kullanılmıştır. Freud açık bir şekilde self'ten sözmemektedir. Hartman'ın çalışmalarıyla ben (ego) ve benlik, kendilik (self) terimlerinin kullanılışları birbirlerinden kesin olarak ayrılmıştır. Çünkü benlik (self) ego, id ve süperegoyu kapsamaktadır. Freud'un ego tanımı id'in birincil isteklerine hizmet veren yada süperegonun yatıştırması ile bireyin gerçeklikle alışverişini mümkün kılan bir dizi entellektüel işlevi kapsar. Ego

düşünme, algılama, dikkat, hatırlama, muhakeme gibi bilişsel süreçleri içerir. Murphy (1947) ve Allport (1955)'un da ileri sürdüğü gibi en temel işlevleri üstlenir, dolayısıyla ego benlik kavramının karşılığı olmayıp sadece bir parçasıdır. Kısacası benlik egodan daha geniş çerçeveli bir yapı olup kişiliğin hem bilinçli hem de bilinçsiz yönünü temsil eder (Chrzanowski, 1981; Rosenberg, 1979).

Alfred Adler yaratıcı benlik kavramını ileri sürmüştür. Benlik yorumlama yeteneğine sahip, organizmaya anlamlı bir yaşam sağlamaya çalışan bir sistemin oluşturulması ve sürdürülmesidir. Adler'e göre benliğin yaratıcı yönü görülemez; ancak onun etkileri görülebilir (Geçtan, 1981).

Jung'a göre benlik kişiliğin bütünüdür ve bilinçlilik alanının merkezinde bulunan egonun "arketipal özü"dür. Jung, benliğin egoyu içine aldığı belirtilerek, egonun kişisel ve tümüyle bilinçle ilişkili, benliği ise daha kapsamlı ve kişilik dışı olarak görmektedir. Benlik doğuştan vardır, yaşamın amacıdır ve bireyleşmiş olmanın gerçek bir anlatımıdır (Friedman, 1976).

Horney (1968) "gerçek benlik" kavramını vurgulayarak benliği insanın genişlemek, büyümek ve kendi kendini tamamlamak isteyen bir parçası olarak görmüştür. Gerçek benlik istek ve karar verme yetisidir, güçlü ve etkin olduğu zaman, birey karar verebilir ve bu kararın sorumluluğunu da üstlenebilir. Böylece gerçek benlik içsel bir çatışma olmaksızın işlevini yürütebilir. Ancak gerçek benlik bir zayıflama gösterdiğinde, birey kendi benliğine yabancılaşır. Kendine yabancılaşan birey yöneten olmak yerine yönetilen durumda olmayı yeğler. Ya da birey aşırı derecede etkin davranarak gerçek benliğinden uzaklaşır, mükemmele ulaşmaya çabalarken kendine iyice yabancılaşır (Geçtan, 1981).

Erikson (1968), benlik kavramının yaşamın belirli dönemlerinde yaşa ve duruma göre değişiklik gösterdiğini belirterek, her dönemin önceki dönemlerin etkisi ile biçimlendiğini ve ego sisteminin yeni bir kimlik kazandığını belirtmektedir. Erikson'un "kimlik" (identity) olarak adlandırdığı bu süreçte benlik ve ego yönü rol alır. Kimlik duygusu bir anlamda benlik yaşantısıdır. Kişinin yaşadığı ortamda kendine ait arzuları, düşünceleri, anıları ve görünümüyle farklı yer alışı bilincine varma olarak tanımlanabilir (Öztürk, 1985).

Sarbin (1952) davranışın kognitif yapılar etrafında organize edildiğini belirtmiştir. En önemli yapılardan biri benliğin yapısıdır ve hiyerarşik bir şekilde organize edilerek benliğin alt yapıları arasında (sosyal benlik, bedensel benlik vb) alışverişi sağlamaktadır (Esptein, 1973).

1.2.2. BENLİK KAVRAMI (SELF-CONCEPT)

Benlik kavramı (self-concept) kognitif gelişim süreçleri tarafından geliştirilen ve kontrol edilen kognitif bir yapıdır. İnsanın kendi kendini, benliğini algılama, kavrama biçimi olarak tanımlanan benlik kavramı pek çok kuram gibi psikoloji tarihinde önemli bir konuma sahiptir. William James'in öncülüğünde daha çok felsefi bir bakış açısıyla başlayan benlik araştırmaları özellikle 1960'lı yıllardan sonra yerinde bir psikolojik yapı olarak yoğunluk kazanmıştır.

Benlik, kognitif-davranışsal tedavi modelini benimseyen klinisyenlerin olduğu kadar, eğitim psikologları, kognitif-yüküleme kuramcıları, sosyal öğrenme kuramcıları ve gelişim kuramcılarının yoğun ilgisini çekmektedir. Özellikle de benliğin etkileri kognitif ve davranışçılarda yoğun olarak görülmektedir.

Benlik kavramı kuramcıları bireyin kendi çevresini algılama bilincinin önemli olduğunu vurgulayarak bireyin kendisine de çevresine göre olan ilişkilerinin bilmesinin gerekliliğine inanmaktadırlar. Böylece insan davranışlarını anlamak ve tahmin etmek çok daha mümkün olmaktadır. Bilinçli algılama, idrak etme ve duygulara verilen bu merkezi rolden dolayı benlik kavramı kuramcılarında fenomenolojik yaklaşımın etkileri görülmektedir (Wylie, 1974).

Fenomenoloji geniş anlamı ile kuramsal bir görüş açısı olup, davranış dış, objektif ve fiziksel olarak betimlenen gerçeklikten çok, deneyim fenomeni tarafından kararlaştırılmaktadır. Dolayısıyla benlik kuramcılarının çoğu benlik kavramının ölçülmesinde kişinin kendi benliğini fenomenal bir alan içerisinde algılayıp kavradığını ve bu algılamamanın gerçeklik olduğunu kabul etmektedirler.

İnsanın kendi benliğini algılama biçimini ifade eden benlik kavramı kişinin kendini nasıl gördüğünü ve nasıl değerlendirdiğini belirtmektedir. İnsanlar genelde olumlu yönlerini abartma, olumsuz yönlerini çarpıtma, görmezlikten gelme eğilimi taşıdıklarından bu değerlendirmeler gerçeklerle uyumlu olmayabilir (Yörükoğlu, 1986). Kişinin kendini olduğundan aşağı ya da üstün görmeksizin ulaştığı nokta bireyin benlik kavramını oluşturmaktadır.

Rogers (1951); benlik kavramı ya da benlik yapısını bireyin kendisince farkedilen benlik algılarının örgütlenmiş, düzenli bir biçimi olarak tanımlamaktadır. Bu yapı çevre ve diğer bireylerle etkileşim sonucu gelişir. Bu da birinin özellikleri ve yeteneklerini algılaması, kişinin diğerlerine ve çevreye göre algıları kavramları deneyimlerle ilgili algılanan değer kaliteleri ile olumlu olumsuz değerler belirlendikçe ortaya atılan amaçlar ve ideallerden oluşur.

Sağlıklı bir benlik kavramı için yaşantı ile uyum içinde olma temel ilkedir. Rogers özellikle bireyin yakın çevresinin tutumunun önemli olduğunu, hoşnut bırakan ya da düş kırıklığına uğratan yaşantılar sonucunda kendine değer verme duygusunun geliştiğini belirtmiştir. Böylece giderek bireylerin davranışlarına değer verme, onların değerlerini özdeşleştirerek kendini değerlendirme sisteminin bir parçası olur (Wylie, 1974; Geçtan, 1981).

Benliği oluşturan çok sayıdaki psikolojik faktörlerin varlığı nedeniyle, kuramsal yapının sınırlandırılmasında ve ölçülmesinde yöntemsel sorunlar görülmektedir. Benlik kavramının ölçümünde herbiri belirli bir ölçme stratejisiyle belirlenmiş olan farklı kavramsal modeller bulunmaktadır (Harter, 1986).

Coopersmith'e (1967) göre, benlik kavramı tek boyutlu bir yapıdır. Bu tekboyutlu yapıya uygun bireyin yaşamında varolan unsurları ölçmeye yönelik olan maddelerle toplam bir ölçek puanı elde edilir.

Piers ve Harris'e (1969) göre, benlik kavramı tek boyutlu ve çok boyutlu yaklaşımların birleşimidir. Başlangıçta bu yaklaşımda benlik kavramı tek boyutlu olarak görülmüştür. Ancak yapılan faktör analizleri sonucunda çeşitli faktörlerin var olduğu saptanmıştır.

Benlik kavramının ölçülmesindeki diğer bir yaklaşım benliğin hiyerarşik olarak benimsenip ölçülmeye çalışılmasında görülür. Bu modelde benlik kavramı, benliğin organize edildiği diğer alt kategorilerle ilişkili olarak üst düzeyde düzenli bir kategoriye temsil etmektedir.

Bu yaklaşımın içerisinde yer alan Epstein'e (1973) göre; benlik kavramı bir benlik kuramıdır ve özellikleri şunlardır:

i. Benlik geniş bir kavramsal sistem içerisinde, hiyerarşik olarak organize edilmiş kavramları içeren iç tutarlılığı olan bir alt sistemdir.

ii. Benlik; bedensel, sosyal, manevi benlik gibi farklı empirikal benlikleri içerir.

iii. Benlik, deneyimlerle değişen dinamik bir organizasyondur. Özellikle de bireylerin diğerleriyle olan sosyal etkileşimleri sonucu gelişir.

iv. Benlik, benlik saygısı (self-esteem) için en temel ihtiyaçtır. Çünkü benlik saygısı, benlik sisteminin tüm yönleriyle ilişkilidir.

v. Benlik kavramı en az iki temel fonksiyona sahiptir. Öncelikle benlik özellikle sosyal etkileşimleri içeren deneyimlerin verilerini organize eder. İkinci olarak benlik anksiyete ve uygun olmayan durumlardan kaçınırken gereksinimleri yerine getirmek için girişimleri kolaylaştırır.

Diğer hiyerarşik modeller Shavelson, Hubner ve Stanton (1976) ile L'Ecuyer'ın (1981) çalışmalarında görülmektedir. Her iki modelde de benlik kavramının hiyerarşi içinde çeşitli düzeylerdeki ilerleme ve uç noktaları belirlenmeye çalışılır. Shavelson ve ark., akademik ve akademik olmayan genel benlik alanlarını ayırarak, bu alanlar içerisinde yer alan diğer spesifik alt alanları ayırmışlardır.

Benlik kavramının ölçümündeki diğer bir yaklaşım Rosenberg'in (1965, 1974) çalışmalarında gözlenen global benlik değerinin (self-worth) saptanmasına ilişkindir. Bu yaklaşım James (1892) ve Cooley (1902)'in entellektüel vasiyetinin doğrudan izlerini taşımaktadır. Benliğin tarihsel belirleyicileri olan James ve Cooley bireyin yaşamındaki spesifik alanlarda yapılan benlik değerlendirme yargılarından daha çok benlik saygısı veya benlik değerinin genel bir duyumunun olup olmadığı konusuyla ilgilenmişlerdir. James ve

Cooley yetişkin bir kişinin benliğini global bir şekilde değerlendirmesini fenomenolojik bir gerçeklik olarak görmüşlerdir.

Rosenberg benliğin çeşitli ayırdedici elementleri olduğunu, hiyerarşik bir düzenleme içerisinde son derece karmaşık bir denkleme göre bir araya geldiğini belirtmektedir. Bu nedenle Rosenberg, global benlik değerinin yargısına yapılandırılan spesifik alanları ölçmekten ziyade bireyin kendi özünü, varoluşunu global olarak değerlendirmesini içeren benlik kavramlarından söz etmektedir. Tek boyutlu bir ölçümü geliştirmiş ve bu ölçümü global benlik değerinin fenomenolojik tahmini olarak görmüştür.

Rosenberg'in çalışmalarının odak noktası benliği bir özne olarak değil, bir nesne olarak ele almasıdır. Buna göre benlik kavramı bireyin bir nesne gibi kendine yönelttiği duygu ve düşüncelerinin bir toplamı olup, benliğin bir resmini, görüntüsünü vermektedir.

Rosenberg benlik kavramının kuramsal yapısını üç temel bölümde incelemektedir.

1. Mevcut benlik,
2. Arzu edilen benlik,
3. Sunulan benlik.

1. Mevcut Benlik Kavramı (Extant Self-Concept)

Mevcut benlik kavramı; benliğin içeriğini oluşturan bölümler, bölümler arası ilişkiler, benliğin parçalar ve bütünü tanımlayan boyutlar ve ego sınırlarının genişlemesi (ego extensions) bölümlerinden oluşmaktadır.

Benlik içeriğini oluşturan bölümler, bireyin sosyal kimlik elementlerini, bireyin karakteristik, belirgin kişilik özelliklerini (dispositions) ve fiziksel özellikleri kapsamaktadır.

Sosyal kimlik elementleri çok çeşitlidir ve temelde bireyin sosyal durumunu (yaş, cinsiyet vb.), ait olduğu üyelik gruplarını (politik, din, meslek grupları gibi), sosyal normların dışına çıkıldığı zaman sapkın olarak adlandırılan davranışları içeren sosyal etiketleri, sosyal etiketlemelerden ya da üyelik gruplarından türetilen türetilmiş kimliği (derived status) ve bireyin sadece adının yegane, tek değişmez olarak kabul edilen kişisel kimliğinden (personal identity) meydana gelmektedir. Sosyal kimlik elementleri benliği değerlendirmede standart bir işlev gören sosyal bir modeli içermektedir ve bireyin kesinliğinden emin olduğu özellikleridir.

Mevcut benlik kavramının içeriğini oluşturan ikinci yönü bireyin duygu, düşünce ve davranışlarının bir bileşeni olarak tutumları, kişilik treytleri (kompulsif, dışa dönük gibi), yetenekleri (müzik yeteneği, zeka gibi), değerleri (başarı gibi) ve spesifik alışkanlıklardan oluşmaktadır. Mevcut benlik kavramının bu yönü bireyin çeşitli durumlara olan yatkınlığı veya eğilimi (dispositions) olarak adlandırılmıştır. Dispozisyonlar sosyal kimlik elementleri kadar kesin ve açık değildirler, bireyin nesnel değerlendirmesine ve hissettiklerine daha çok bağlıdırlar.

Sosyal kimlik elementleri ve dispozisyonların yanısıra birey aynı zamanda kendi fiziksel özelliklerinin bir resmine sahiptir. Vücut algısı (body image) bedensel benlik olarak da adlandırılan bu kavram bireyin varolan gerçek fiziksel özelliklerinden ziyade aklında tasarlayıp, düşündüğü değerlendirmeyi içermektedir.

Mevcut benlik kavramının ikinci alanı, sosyal kimlik elementleri, dispositionlar ve fiziksel özellikler arasındaki ilişkiler inceleyen benlik kavramının yapısıdır.

Rosenberg'e göre benlik kavramının bileşenleri ilk olarak bireyin ilişkilendirdiği merkezde düzensizdirler ve hiyerarşik olarak benlik değerleri (self-values) sistemi içerisinde organize edilmektedirler. İkinci olarak; bireyin benlik kavramı hem spesifik hem de global düzeylerde görülebilir. Üçüncü ve son olarak benlik kavramı dıştan gelen değerlerinin değerlendirmelerine dayanan sosyal bir örüntüyü ve içten gelen psikolojik bir örüntüyü içerir.

Combs ve Syngg'ın (1959) deyiimiyle, fenomenal benlik, benliğin ayrılmış yapılarının bir toplamı ya da birbirlerinden ayrı öğelerden meydana gelen bir birikim değil, bunların bir Gestalt'ı olup, birbirleriyle ilişkili örüntülerdir. Benlik kavramı yapısının bir yönü bir parçanın diğer bir parçayla karşılıklı düzenlemesiyle ilgiliyse, diğer bir farklı yönü bütün ile parçaların ilişkisini içermektedir.

Mevcut benlik kavramının üçüncü alanı bireyin benlik tutumlarını içeren benlik kavramının boyutlarıdır. Başlıca benlik kavramı boyutları şunlardır:

i. Kapsam (Concent); Sosyal kimlik elementleri, fiziksel özellikler gibi benlik resminin değerlendirilmesidir.

ii. Yön (Direction): Bireyin kendisini değerlendirmedeki olumlu ve olumsuz benlik tutumlarıdır.

iii. Yoğunluk (Intensity): Olumlu ve olumsuz duyguların gücünü göstermektedir.

iv. Çarpıcılık (Salience): Yapılan değerlendirmelerin bilinçli olarak farkında olup olmamayı belirtmektedir.

v. Tutarlık (Consistency): Bireyin davranışlarının benlik kavramının ilgili yönleriyle bilişsel tutarlılığını ifade etmektedir.

vi. Durağanlık (Stability): Bireyin benlik tutumlarındaki durumsal değişiklikleri kapsamaktadır.

vii. Açıklık (Clarity): Benlik tutumlarının, bireyin değerlendirmesindeki kesinliği göstermektedir.

viii. Doğruluk (Accuracy): Bireyin benlik görüntüsünün doğru ve yanlış olup olmadığını ifade etmektedir.

ix. İspatlanabilirlik (Verifiability): Benlik tutumlarının öğelerinin objektif olarak ispatlanabilir hassasiyetinin olup olmadığını belirtmektedir.

Rosenberg'in benlik tutumları olarak da adlandırdığı bu boyutların ayırdedici özelliği dönüşlü (reflexive) olmasıdır. Birey hem nesne, hem de öznedir. Fenomenal alana giren objelere karşı olan tutumlar etkiyle değişebilir ancak benlikteki değişimler çok daha sınırlı ve durumsaldır. Birey kendini kendi fenomenal alanı içerisinde değerlendirdiğinde, kendi değerlendirmeleri başkalarının değerlendirmeleri ile uyumsuzluk gösterebilir.

Mevcut benlik kavramının dördüncü ve son alanı ego sınırlarının genişlemesi, ego uzanımları (ego-extensions) olarak görülmektedir. Ego uzanımları bizim olan şeylerin bir parçası olarak yaşanılmaktadır. Buradaki temel sorun ben olanın (I) nerede bitip, ben olmayanın (non-I) nerede başladığının sınırlarını saptamada görülmektedir. Benlik içindeki dışsal elementler anonimleştirilerek, kişinin kendine ait olan ego sınırları zamanla gelişir. Gelişim süreci içinde benliğin merkezinde olan bir unsur örneğin; çocuklukta bir arkadaş, yetişkinlikte benliğin merkezinde yer almayabilir. Kısacası benliğin sınırları tam ve kesin değildir, benlik daralıp, genişleyen özellikler gösterebilir.

2. Arzu Edilen Benlik Kavramı (The Desired Self-Concept)

Arzu edilen benlik kavramı, bireyin olmayı arzu ettiği yönün görüntüsünü içerir ve mevcut benlik kavramı referans alır.

Arzu edilen benliğin ilk yönü idealize edilen benlik imgesidir (idealized image) ve nevroitiklerin psikanalitik teorisi içerisinde psikanalitik bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Horney (1945) nevroitiklerin idealize imgelerini fantazi ve imajinasyon kullanarak oluşturduklarını, gerçek duygu, arzu ve düşüncelerini özümsemeyerek yabancı bir benlik duygusu ile gerçek benliklerinden giderek uzaklaştıklarını belirtir. Nevrotiklerde gerçek benlik saygısının yerini nevroitik gurur alır. Bu benlik saygısını yüksek tutmaya yarayan idealize benlik imgesinden kaynaklanır. Bu bireyler eleştiriye aşırı duyarlık gösterirler. Nevrotik idealizasyon ayırddedici özellikler taşımaz idealize benlik imgeleriyle sürekli olarak yüksek standartları yakalamaya çalışan bireyler duygusal gerginlik yaşarlar ve standartların altında yaşadıklarında derin bir üzüntü duyarlar (Weiner, 1985).

Arzu edilen benliğin ikinci yönü, nevroitik idealize benlik imgesinden farklı, ancak bireyin kendisini nasıl görmeyi arzu ettiği ve bu yönde bireyi eyleme geçiren bağlanan imgedir (committed image). Örneğin, ünlü bir cerrah olmayı arzu eden bireyin, bu doğrultuda gösterilen eylemlerin gelişmelerini kapsamaktadır.

Arzu edilen benlik kavramının son yönü; ahlaki imgedir (moral image). Ahlaki imgeler, sosyal düşünce sistemlerini doktrinlerinden çıkan, gelenekler, görenekler, toplumsal normlara göre bireylerin olması gerekli görülen standartlar ve kurallar tarafından kendilerini bir zorunluluk altında hissetmelerinden kaynaklanır. Simmel'in (1955) ifade ettiği gibi bireyi ikinci bir özne olarak kendisindeki

kişiyile karşı karşıya getirir, yüzleştirir. bilinç yada süperego'da idealize edilen standartlar geleneksel, ahlaki normlarla birleştirilmektedir. Bilincin bu kuralları, aile, okul gibi sosyal kurumlar tarafından öğretilir ve kuvvetlendirilir. Ayrıca ahlaki imgelerde, bireylerden beklenen roller oldukça etkilidirler.

Özetlenecek olursa arzu edilen benlik kavramı, en iyi olmayı arzulayan bireyi harekete geçiren olumlu bir motivasyon kaynağıdır.

3. Sunulan Benlik Kavramı (The Presenting Self-Concept):

Sunulan benlik, kişisel amaçların, hedeflerin yerine getirilmesi için bireysel bir araçtır. Ayrıca bireylerin toplumsallık sürecinde sosyal onaylanma veya sosyal onaylanmama sunulan benlik için etkin bir faktördür.

Benlik sunumu sosyal rollere ve normlara uymayı içerir. Her toplumun kendi sosyolojik yapılanmalarına uygun olarak benlik sunumlarında normlara uyma sözkonusudur.

Sunulan benlik kavramında en önemli etkenlerden biri benlik saygısı (self-esteem) ve benlik tutarlılığının (self-consistency) doyumudur. Birey benlik görüntüsünü korumaya ve kabul ettirmeye ihtiyaç duyar. Bu nedenle benlikler, benlik görüntüsünü kuvvetlendirmek amacıyla ya da bireyin benlik hipotezlerini test etmek amacıyla sunulmaktadır. Her iki durumda da en temel amaç belirli bir tepkideki bir kişi olduğumuzu diğerlerine kabul ettirebilmektir. Sunulan benlik kavramı bireyin benlik saygısını korumaya yönelik olduğunda, bireyi kendisi hakkındaki uygun düşüncelerinin diğerlerinin aklında iz bırakacak duruma gelmesi için çaba göstermektedir.

Kısacası sunulan benlik, birinin kendisini bir obje olarak görmesi ve kendisini ayakta tutan bireysel yeteneklerini yordayabilmesine olanak vermektedir.

1.2.3. BENLİK KAVRAMI GÜDÜLERİ

Benlik kavramının korunması (muhafaza edilmesi), sürdürülmesi ve arttırılması bireyin motivasyonel sisteminin merkezi ögesidir.

Schwartz ve Stryker'e (1971) göre; kişiler uygun, kararlı kimliklerini korumak, sürdürmek ve yaratmak için çaba harcarlar. Aynı zamanda kişiler kimliklerini olumlu bir şekilde değerlendirmeyi isterler.

Benlik kavramı güdülerinde iki temel güdünün olduğuna işaret edilmektedir. Bunlardan birincisi kişinin kendisini benimseyip değer vermesi, güven ve saygı duyması anlamlarını içeren benlik saygısı (self-esteem) güdüsüdür. İkincisi ise, bir kişinin benlik görüntüsünü değişikliğe karşı korumayı, sürdürmeyi içeren benlik tutarlığı (self-consistency) güdüsüdür.

1.2.3.1. BENLİK SAYGISI (Self-Esteem)

Benlik psikolojisi kuramında benlik saygısı (Self-esteem) self'in bir özelliği olarak görülmektedir.

Bu kavram değişik terimlerle ifade edilmektedir. Literatürde en sık karşılaşılan kavramlar; özsaygı (Self-respect), özgüven (Self-confidence) benlik imgesi (self-image), kendini değerlendirme (self-evaluation), benlik değeri (self-worth)'dir.

"Self -esteem" kişinin kendine saygı duymasının yanısıra güven de duyması, kendisini benimseyip değer vermesi anlamlarını içerdiğinden bu terimin kavramsal karşılığı olarak "benlik değeri"

veya "benlik değeri duygusu " sözcüklerinin kullanılması daha uygun görölmektedir. Türkçe literatürde ise, "self-esteem" in kavramsal karşılığı "benlik saygısı" olarak karşımıza çıkmaktadır.

Benlik saygısı, kişinin kendisini nasıl değerlendirdiğini gösteren bir yargıdır. Yörükoğlu, benlik saygısını kişinin kendini değerlendirmesi sonucunda ulaştığı benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumu olarak tanımlamaktadır (Yörükoğlu, 1985). Benlik saygısı kişinin kendini olduğu gibi kabullenmeyi ve özüne güvenmeyi sağlayan olumlu bir ruh halidir.

Benlik saygısı yüksek olan insanların kendi kapasiteleri ile ilgili beklentileri de yüksektir. Kendileri hakkındaki bu olumlu tutumlarından ve elde ettikleri başarılı sonuçlardan dolayı kendi görüşlerini kabul ederler, buna inanırlar ve böylece hem davranışlarına hem de ulaştıkları sonuçlara güvenirler. Bu durum onları, farklı bir görüş karşısında kendi görüşlerini savunmaya ve aynı zamanda yeni fikirleri de dikkate almaya yönlendirmektedir.

Yüksek benlik saygısı olan insanların beklentileri ve tutumları, onları daha çok bağımsızlığa ve yaratıcılığa yönlendirmektedir. Böylece bireylerin daha gayretli sosyal davranışlar göstermeleri olanaklı hale gelir. Yüksek benlik saygısı kendine güven, iyimserlik, başarılı olma isteği ve güçlüklerden yılmama gibi olumlu ruhsal niteliklerin yanısıra başkaları tarafından değerli bulunma inancını da gerektirmektedir.

Benlik saygısı düşük olan insanların durumu ise tamamen farklı özellikler göstermektedir. Benlik saygısı düşük olan bireyin kendine güveni azdır, kolay umutsuzluğa kapılır, farklı veya kabul görmeyecek bir fikir ileri süreceklerini düşünerek endişe duyarlar,

kendilerini ifade etmek istemezler. Gruplarda katılımcı olmaktan çok dinleyici olmayı tercih ederler.

Yüksek benlik saygısı olan bireyler, düşük benlik saygısı olanlara göre bir mesajı almada daha yeterlidirler. Düşük benlik saygısı olanlar sıklıkla anlama yetersizliği ve sosyal içe kapanma gibi özellikler gösterirler. Yüksek benlik saygısı olan bireyler daha bağımsız olduklarından, bunlarda mesajın içeriği anlam kazanır. Düşük benlik saygısı olanlar yüksek düzeyde bir yetkilinin söylediklerine daha kolay inanırlar. (Secord ve Backman, 1974).

Lindshold ve arkadaşlarının (1971) yaptıkları bir araştırmada; yüksek benlik saygısı olan bireylerin, düşük benlik saygısı olanlara göre hem ödül hem de cezalandırma tehditlerine daha fazla uyum gösterdiklerini gözlemişlerdir.

William James'in (1980) analizleri, benlik saygısı üzerindeki üç etkiyi açıklamaktadır. İlk olarak, insanın kendi isteklerinin ve değerlerinin kendine saygısı ile ilgili kararlarında temel bir rol oynamasıdır. Benliğimiz ile ilgili duygularımız ideal olarak yapmak istediklerimizle, gerçekten yapabildiklerimize bağlıdır. Başardıklarımızın, başarmak istediklerimize oranı benlik saygısını belirler. Böylece, kişinin başarmak istediklerine göre başardıkları ne kadar fazla ise benlik saygısı da o ölçüde yüksektir. İnsan daima yapabileceğini iddia ettiği şeylere göre, yapabildiklerini kıyaslayarak, kendine olan saygısını şekillendirir. (Tufan ve Yıldız, 1993).

James'e göre benlik saygısı üzerindeki ikinci etki kişinin kendi genel değeri ile ilgili anlayışının, toplum tarafından kabul edilen başarı ve statü standartlarına göre oluşmaktadır. İnsanlar kendi değerleri hakkında karar verirken, toplumun onayladığı başarı standartlarını bir ölçü olarak kullanmaktadırlar.

James'e göre benlik saygısının üçüncü kaynağı, benliğin uzantılarına verilen değerdir. Bu kaynak benliğin materyal ve sosyal yapısını içermektedir. Kişinin kendine ait olduğunu söyleyebileceği herşeyin, örneğin giydiği elbiseler, oturduğu ev, işi, arkadaşları, eşi , çocukları, akrabaları, toplum içindeki statüsü, malı, mülkü v.b. şeylerin toplamıdır. Benliğin uzantılarının düzeyi yükseldikçe benlik saygısının da yükselmesi beklenir. (Epstein, 1973).

Sullivan (1953)'a göre, başkaları tarafından değerlendirildiğinin farkında olan kişi, benlik saygısını kaybetmemek için çaba sarfeder ve bunun yol açacağı anksiyeteden korunmaya çalışır. Benlik saygısı, insanlarla ilişkilerde güçsüz oluşa karşı bir kurtulma hissini sonucudur. Bu durum kişinin insanlar arası ilişkilerde çok eksiklik duymamasını sağlar. (Epstein, 1973)

Karen Horney (1945, 1950) benlik saygısı ile ilgili açıklamalarında, kişilerarası ilişki sürecini ve aşağılık duygusunun önüne geçme yollarını odak almıştır. Horney'e göre, kişinin kendi kapasite ve amaçlarını uygun bir ideal benlik geliştirmesi, onun anksiyeteye karşı alabileceği en iyi önlemdir. İnsanın ideal olarak yapmak istedikleri eğer gerçekten yapabileceklerine uygun düşmüyorsa, ideal benlik ile gerçek benlik birbirinden çok farklıysa anksiyetesi çoğalır. İdeal benliğin kişinin kapasitesine ve gerçeklere uygun olarak belirlenmesi gerekir. (Tufan ve Yıldız, 1993)

Alfred Adler (1927, 1956) benlik saygısının gelişiminde üç önemli istenmeyen durumdan söz etmektedir. Bunlardan biri organ yetersizliği; ölçü biçim bakımından ve/veya güç olarak farklı bir organa sahip olmaktır. Diğer, böyle bir yetersizliği olan bireyin, o andaki arkadaşları ve ailesi tarafından desteklenmemesi veya kabul edilmemesidir. Yetersizlikleri ile kabul edilmiş, desteklenmiş bir birey

durumunu ödünleyebilir. Ancak, birey kendi değerleri konusunda gerçekçi olmayan bir duyguya da kapılabilir. Ben merkezli ve çevresinden hep almaya eğilimli, olgunlaşmaya ve sosyal ilişkilere hazırlıksız hale gelebilir. Bu durum, benlik saygısının üçüncü bir durumu olarak ortaya çıkabilir. (Tufan ve Yıldız, 1993).

Carl Rogers (1951), doğrudan benlik saygısının kökenini, esasını ele almıştır. Rogers'ın görüşleri kendini kabulü (Self acceptance) geliştiren koşullar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Her insan çevreyle etkileşim sonucu kendisi ile ilgili bir benlik imgesi (self image) geliştirir. Bu imge, hem özel olarak kişinin içinde büyüdüğü ailenin, hem de sosyal ortamın yargılarını, tercihlerini, sınırlamalarını yansıtır. Rogers, bireyin yakın çevresinin tutumunun kendisini hoşnut bırakan ya da düş kırıklığına uğratan yaşantılar sonucunda kendine değer verme duygusunun geliştiğini belirtmiştir. Bu duygu, diğer insanların kendisini değerlendirmesi sonucu ve öğrenilerek geliştirilmektedir (Bednar, Wells ve Peterson, 1991).

Psikososyal kuramlar benlik saygısını çok yönlü olarak ele almaktadırlar ve dört ana tema üzerinde durmaktadırlar (Hebeisen, 1976):

i. Temel kabullenilme (basic acceptance): Benlik kavramı gelişmeden önce sözsüz kabullenilme veya reddedilme duygusudur.

ii. Duruma bağlı kabullenilme (conditional acceptance): Başka insanlar tarafından kabul görme gereksinimi, bazı koşulların karşılanmasıyla sağlanır.

iii. Gerçek ve ideal öz uyumu (real-ideal congruence): Kişinin ne olduğu ve ne olmak istediği arasındaki karşılaştırmadır.

iv. Kendini değerlendirme (self-evaluation): Kişinin kendisini diğer kişilere göre değerlendirmesidir.

Psikososyal kuramlara göre, birey kendisiyle ilgili değerlendirmeleri güçlendirmeye, bireysel doyum, değerlilik ve işe yararlık duygularının desteklenmesine gereksinme duyar. Gereksinim düzeyi belirli zaman ve durumda yaşanan engellenme ve doyum derecesine, ayrıca bireylere göre değişiklik gösterir. Yüksek benlik saygısı olan kişiler, düşük benlik saygısı olan kişilere göre bu gereksinimler yönünden daha doyurulmuştur. Sosyal ve fiziksel çevrede bireyin kendine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirme ve bununla ilgili olumlu bilgiler alma, saygı görme, yaptığı işlere değer verildiğini bilme benlik saygısı gereksinimlerine doyum sağlar (Jones, 1973).

Çeşitli sosyal psikoloji araştırmalarından gelen veriler örneğin; sosyal etki incelemeleri (Hovland ve Janis, 1959), benlik sunumu (Jones, 1964), sosyal karşılaştırma (Morse ve Gergen, 1970) sosyal kabul edilme ve edilmeme ile benlik saygısı gereksinimleri arasında doğrudan bir ilişkinin var olduğunu göstermektedir (Jones, 1973)

Benlik saygısı ile ilgilenen araştırmacılar daha çok bu kavramın benlik (self), benlik imgeleri (self image) ve kişinin kendini değerlendirmesiyle ilişkili yönleri üzerinde durmuşlardır. Eisnitz (1974) benlik saygısının benlik imgelerinin dominant olan iyi yönlerinden kaynaklandığını söyler. Bu, kişinin kendisine bakış şekli veya bakmayı istediği şekil açısından değerlendirildiğinde benlik saygısı benlik veya kimlik (identity) oluşumunun temelini oluşturmaktadır. Eisnitz, benlik imgelerindeki kopuklukların özdeşimlerde de bir kopukluğa işaret ettiğini belirterek, benlik saygısının sağlanabilmesi için destek olacak dış objelere gereksinme duyulacağını vurgulamaktadır (Çuhadaroğlu, 1986).

Hauser (1976) kişinin kendine verdiği değer üzerinde durmuş ve benlik saygısını kişinin kendi değerinin, kendi düşünce ve duygularına verdiği önemin değerlendirilmesi olarak tanımlamıştır. Hauser'e göre benlik saygısı, benlik fenomenini oluşturan, benlik imgesinin entegrasyonu ve benlik imgesinin sürekliliği kavramlarından biridir. (Çuhadaroğlu, 1986).

Chrzanowski (1981) benlik saygısının kişinin yeti ve güçlerinin iyi bir değerlendirmesine dayanan, kendisiyle ilgili olumlu imgesi olduğunu belirtmektedir. Benlik saygısının yapısında kişisel onur, hüner ve kişinin özünün kabullenilmesi vardır. Ayrıca bütünlük, kabul edirlilik duygusunu da içerir. Bunların yanısıra kişinin bireysel gereksinimlerinin farkında olması ve bunlar için uygun doyumlar sağlayabilme kapasitesini de kapsamaktadır. Benlik saygısının bazı yönleri zeka, görünüm, beden yapısı gibi kişinin doğal özelliklerinin üzerine gelişir. Yaşam deneyimleri, kültür, toplum, aile ve tüm çevresel faktörler bu yapının şekillenmesinde rol oynamaktadır. Benlik saygısı kişinin yaşamı boyunca sürer ve çevredeki bazı değişikliklerden, bazı insanlarla ilişkilerden, kişinin özel yaşamından ve mesleki yönlerden etkilenebilir (Chrzanowski, 1981; Çuhadaroğlu, 1986).

Rosenberg (1965, 1976, 1986), benlik saygısını kişinin kendini değerlendirirken aldığı tutumun yönüne bağlı olduğunu belirtmektedir. Kişi kendini değerlendirirken olumlu bir tutum içindeyse benlik saygısı yüksek, olumsuz bir tutum içindeyse benlik saygısı düşük olmaktadır. Rosenberg yüksek benlik saygısıyla grandiyöz gurur, diğerlerini küçük görme, kibirli olma ve üstünlük duygularına gönderimde bulunmaz. Yüksek benlik saygısı kişinin kendini kabul etmesi ve kendini değerli hissetmesidir. Benlik saygısı yüksek olan birey diğerlerini onurlandırır, takdir eder, herşeye

rağmen yanlışlarını bilir, gururlu ve kibirli değildir, kendisinin diğerlerinden çok daha iyi olduğunu düşünmesi gerekmez. Düşük benlik saygısı ise kişinin kendisine saygısının azlığıdır, kişi kendisini değersiz algılar ve değerlendirir, kişi olarak kendini ciddi bir şekilde eksik ve yetersiz olarak görür.

Rosenberg (1965)'in 5046 lise öğrencisi ile yaptığı araştırmada sosyo-ekonomik durum ile benlik saygısının ilişkisinde üst sosyo ekonomik düzeyden gelen gençlerin %5'inin, alt sosyo ekonomik düzeyden gelenlerin ise %38'inin yüksek benlik saygısına sahip olduklarını bulmuştur. Rosenberg'in araştırmasından ortaya çıkan diğer bir sonuçta kardeşleri olan çocuklara göre tek çocukların daha yüksek benlik saygısını sahip olduklarıdır.

Rosenberg'in aynı çalışmasında benlik saygısının kendilik imgelerinin sürekliliği veya değişkenliğiyle de ilişkili olduğu bulunmuştur. Bireyin benlik imgesi sürekli olduğu ölçüde benlik saygısı da artmaktadır.

Kişilerarası ilişkilerde yaşanan sorunlar benlik saygısı ile anlamlı bir ilişki göstermektedir. Rosenberg (1965), benlik saygısı düşük olan kişilerin, sosyal ilişkilerinde daha çok sorunlarla karşılaştığını, daha fazla tehdit algılayıp, eleştiriye duyarlılık gösterdiklerini belirtmektedir. Ayrıca düşük benlik saygısı olan bireylerin hayalperestliğe ve psikik yönden izolasyona daha çok yatkın oldukları da belirtilmektedir. Geist (1982) 143 üniversite öğrencisiyle yaptığı araştırmada sosyal çekinikliğin düşük benlik saygısı ile ilişkili olduğunu saptamıştır.

Benlik saygısının cinsiyet ile olan ilişkisi konusunda yapılan araştırmalara bakıldığında birbirinden farklı bulguların var olduğu görülmektedir.

O'malley ve Backman (1979)'ın, 3183 üniversite öğrenci örneğinde yaptıkları araştırma sonucunda kız ve erkek öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı bulunmuştur.

Marron ve Kayson (1984)'un üniversite öğrencilerinin benlik saygılarını ve yaşam değişimi deneyimlerinin sınıf ve cinsiyet açısından incelendiği araştırmaların sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek benlik saygısına sahip olduklarını bulmuşlardır (Tufan ve Yıldız, 1993).

Beck (1967) düşük benlik saygısının depresyonun ayırıcı özelliklerinden biri olduğunu ifade etmektedir. Luck ve Heiss (1972)'in beyaz yetişkin erkek örneğinde yaptıkları çalışmada da global benlik saygısının boyun eğicilik, depresyon, somatik anksiyete, uyumsuzluk ve incinmeyle anlamlı bir şekilde ilişkili olduğunu bulmuşlardır (Rosenberg, 1986).

Jahoda (1958) kendini kabul veya yüksek benlik saygısının olumlu ruhsal sağlığın en önemli bileşeni olduğunu kabul etmektedir. Pek çok araştırmacının benlik kavramının diğer yönlerinden daha çok benlik saygısına ayrılmış olması, benlik kavramının emosyonel rahatsızlıklar ile benlik saygısının önemli bir ilişkisinin var olduğunu göstermiştir (Rosenberg, 1986). Normal, sağlıklı bireylerinde benlik saygılarının çeşitli olay ve durumlarda saldırıya uğrama ve zarar görmesi karşısında bu bireylerin emosyonel dengelerini, doğru bir bakış açısı içinde başarı ve başarısızlıklarının değerlendirilmesiyle sağlamaktadırlar.

Özetlenecek olursa, bireyler olgunlaştıkça benlik saygısı kaynağını ve yollarını giderek artan oranlarla geliştirmektedirler. Bireyin yaşamı boyunca süren benlik saygısı, kişinin kendini

tanıması, kendi yetenek ve güçlerinin varlığını kabul edip kendini benimsemesi sonucunda ulaştığı, kendisine karşı hissettiği sevgi, saygı, güven ve değer duygularından oluşmaktadır.

1.2.3.2. BENLİK TUTARLILIĞI (Self-Consistency)

Kendilik kavramının ikinci temel güdüsü, kişinin benlik tutarlılığı (self-consistency)'dir. İnsanlar benliklerini değerlendirirken tutarlı bir kognitif durumu korumaya eğilimlidirler. Benlik tutarlılığı teorilerinin en temel nosyonu bir bireyin davranışları, tutumları ve diğer insanlardan gelen bilgileri kabul ederek bir değerlendirme yapmasıdır. Benlik tutarlılığı, benlik kavramına uygun olarak davranma güdüsüne hizmet eder, insanlar benlik resimlerine tutarlı bir biçimde davranırlar.

Lecky'nin deyimiyle; bireyin benlik kavramı onun bütün yaşamının merkezi yani gerçekliğidir. Bir bireyin tüm değerleri tek bir sistem içerisinde organize edilmektedir. Sistemin çekirdeği bireyin benlik değeridir ve dolayısıyla sistemdeki bütünlüğün muhafazası, korunması gerekmektedir. Birey kendi bakış açısıyla değerlendirme yapar, benlik değeriyle tutarsız olarak sistemde yer alan değerler eğer yeniden organize edilemezlerse özümsemezler ve red edilirler (Rosenberg, 1979, 1986).

Backman ve Secord (1961, 1964, 1965) benlik tutarlılığının benlik kavramının ilgili yönleriyle uyumlu olduğu zaman varolduğundan söz etmektedirler. Uyumsuz ve tutarsız durumlarda davranışlarda değişiklik yapar, diğer kişilerle ilişkilerini düzenlemek için dönüştürme yollarını arar (Jones, 1973).

1.3. KATEGORİK VERİLER İÇİN DETERMİNİSTİK MODELLER

Sosyal bilimlerde değişkenlerin pek çoğu doğrudan gözlenemeyen ve bu nedenle de temel ölçme yöntemleriyle ölçülemeyen değişkenlerdir. Sosyal bilimlerdeki değişkenlerin ölçülmesinde türetilmiş ölçme yöntemi kullanılmaktadır. Türetilmiş ölçme; ölçülecek değişkenin bir bağıntı ile tanımlanması ve bu bağıntıya giren diğer değişkenlerin ölçümlerinden hesaplanmasıyla elde edilen ölçme yöntemidir (Turgut ve Baykul, 1992). Bu sebeple ölçülmek istenen nitelik ve yapı doğrudan gözlenemiyorsa, bir nitelik ve yapı ile ilişkili olduğu bilinen ve büyüklüğü gözlenebilen diğer bir değişkenle ölçülür. Bu ikinci değişkenin ölçümlerinden de bir ilişki, bir tanım veya bir sayıltı yardımıyla ilk değişkenin ölçümleri bulunur.

Lord ve Novick'e göre (1968) ölçme; deneysel birimlere, onların deneysel özelliklerini niteleyecek ve davranış bölgesindeki belirli bağıntıları koruyacak tarzda bir sayı (puanlar, ölçümler) verme yöntemidir (Alıntı, Turgut ve Baykul, 1992).

Bir değişken üzerindeki puanlar genişliğine yada kategoriler setine ölçek, buna karşılık bir yapının, özelliğın ölçümünü elde etmek üzere puanların objelere tahsis edilmesi de ölçekleme olarak tanımlanmaktadır. Bailey'e göre (1987) ölçekleme, ölçülmek istenen belli bir yapının çeşitli düzeylerine sayı ve sembollerin tahsis edilmesi süreci ve işlemidir (Balcı, 1995).

Ölçeklemenin amacı, gözlemler veya ölçme işlemleriyle elde edilen verilerden formal nitelikleri daha yüksek olan bir küme elde etmektedir. Böylece bireylerin gereğince standartlaştırılmış belli maddelere verdikleri cevapların bir puanla ya da ölçek konumuna göre özetlenmesi mümkün olmaktadır.

Ölçekleme teknikleri, probleme uygulanan yaklaşıma bakılarak başlıca iki temel gruba ayrılabilir.

i. Yargı Yaklaşımı

Bu yaklaşımın temeli, eldeki uyarıcıları gözlemci veya bilirkişi, uzman yargılarına dayanarak belirlenmiş bir boyutta ölçeklemektedir. Yargı yaklaşımında denek'in görevi bir uyarıcı, uyarıcının sahip olduğu bir özelliğe göre değerlendirmektedir. Bu görev başlıca iki biçimde görülmektedir (Togerson, 1958).

a) Denek'in uyarıcıların özelliğinin miktarı ya da derecesine yalnızca kategorilere örgütlediği ya da sıraladığı kategorik yargı işlemleri.

b) Denek'in bir uyarıcıyı bir başkasından daha büyük olup olmadığı, iki kat büyük olup olmadığı veya bir uyarıcılar çifti arasında yarı yolda olup olmadığı konusunda yargıda bulunduğu karşılaştırmalı yargıların çeşitli türleri.

Yargı yaklaşımında gözlemcinin görevi, her uyarıcının ölçekleme boyutundaki büyüklüğünü diğer uyarıcılara göre belirtmektir. Herhangi bir uyarıcı için gözlemci yargılarının ortalama değeri, onun ölçek değeri olarak kabul edilir. Yargı toplama yöntemlerinin hepsinde gözlemcilerin, kendi subjektif yargılarına değil, herbir uyarıcının diğer uyarıcılara göre bağlı durumu olabildiğince tarafsız tayin etmeleri beklenir (Turgut ve Baykul, 1992).

ii. Tepki Yaklaşımı

Tepki yöntemlerinde hem deneklere hem de uyarıcılara normal olarak ölçek değerleri tahsis edilmektedir. Deneklerin uyarıcılara tepkilerinin sistematik değişikliği yalnızca uyarıcılardaki değişikliğe

değil, aynı zamanda hem deneklerdeki hem de uyaranlardaki değişikliğe atfedilmektedir. Tepki yöntemlerinde denek'in görevi, uyaranın denek'in kendisine ilintisinin bir göstergesini vermesi biçimindedir. Yine bu, denek'in uyaranla uyduğu, uyaranı geçtiği ya da herhangi bir biçimde uyaran tarafından karakterize edildiği bir kategorik tepki biçimini alabilir. Yine benzer olarak denek'in bir uyaranla uyduğunu ya da bir uyaranı diğerine tercih ettiğini belirten bir karşılaştırmalı tepki biçimini alabilir.

Burada tepkinin yalnızca uyaranın doğasına değil aynı zamanda denek'in kendisinin doğasına da bağımlı olduğu kabul edilmektedir (Togerson, 1958).

Tepki metodlarında sıralama sorunu yargı metodlarına göre daha karmaşıktır. Tepki metodlarının merkezci sorunu şöyle belirtilebilir: Herhangi bir özgül olarak belirtilmiş özelliğe göre a elementinin bir başka b elementinden daha küçük olup olmadığı veya eşit olup olmadığı önce tüm element çiftleri için belirlemeden (1) o özelliğin bir sıralamalı ölçek tarafından simgelenip, simgelenemeyeceğine karar vermek, (2) o özelliğe göre uyaranların ya da deneklerin veya her ikisinin derece sıralamasının oluşturulmasıdır.

Bu tez kapsamında kategorik değişkenler için uygun belirlenimci (deterministic) tepki metodları içerisinde yer alan Guttman ölçekleme tekniğinin özellikleri araştırılacaktır.

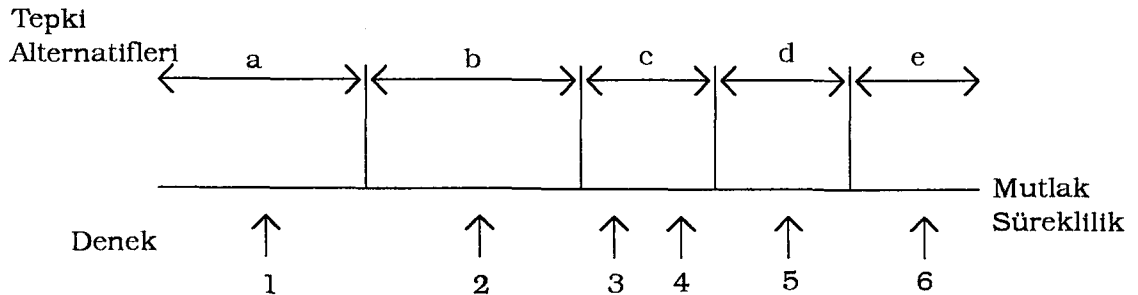
1.3.1. GUTTMAN ÖLÇEĞİ

Guttman ölçekleri, Thurstone ve Likert tipi ölçeklerde olduğu gibi, ölçmede "tek boyutluluk" sorununu çözme gereğinden doğmuştur. Ölçmede tek boyutluluk bir kavram ölçmenin temelini oluşturur ve ölçme aracı olarak kullanılan ölçeğin tek bir boyut

üzerinde uzanan bir özelliği ölçmesi beklenir. Bir ölçeğin tek boyutlu olması ise, ölçeği oluşturan maddelerin sadece tek bir yapıyı ölçtüğünü ifade etmektedir. Guttman'ın yaklaşımına göre, bir tutum ölçeği geliştirirken, ölçülecek tutumun tek boyutlu olarak ölçülüp-ölçülemeyeceğinin saptanması, diğer bir deyimle tutum konusunun içerik ve özelliklerine ilişkin evrenin tek boyutlu olarak ölçülüp-ölçülemeyeceğini araştırmaktadır.

Genel belirlenimci yaklaşımda bir özelliğe göre denekler tek bir süreklilik (continuum) üzerinde sıralanabilmektedirler: Deneklerin maddeye tepkilerinin temelde yer alan süreklilik üzerindeki pozisyonlarına göre uygun değişiklikleri gösterebilecekleri madde/maddelerin, temelde yer alan süreği (continuum) o maddeye olan tepki alternatiflerinin sayısınca segmente böldüğü ve segmentlerde alternatifler arasında bir ilişkinin olduğu varsayılmaktadır.

Örneğin beş alternatifli bir madde süreklilik üzerinde, herbir alternatifi karşılayacak bir segment bulacak biçimde, beş tane üst üste binmeyen bitişik segmente ayırır (Bkz. Şekil 1). Bir belirli segment içerisinde süreklilik içindeki pozisyonlar tarafından karakterize edilen tüm bireyler, karşılık düşen madde alternatifine pozitif olarak tepki gösterirler.

Şekil 1: Beş Kategorili Bir Maddenin Şematik Sunumu (Torgerson, 1958).

Şekil 1'de de görüldüğü üzere, 1 numaralı denek, a tepki alternatifini, denek 2, b tepki alternatifini, 3. ve 4. denekler c tepki alternatifini, denek 5 d tepki alternatifini ve 6 numaralı denekte e tepki alternatifini işaretlemişlerdir. Burada k tepki alternatiflerine sahip bir maddenin k-1 sayıda kategori sınırları olmaktadır. Farklı maddeler sürekliliği farklı biçimlerde böleceklerdir. Bu biçimde düşünüldüğünde ise, maddelerin kendilerinin sürekliliğe göre sıralandırılmayacakları açıktır. Çünkü her bir madde bir anlamda tüm sürekliliği kapsamakta ve sürekliliği yalnızca maddenin tepki alternatiflerinin sayısına basamaklara bölmektedir.

Bu tür çoklu-kategorili maddeler söz konusu olduğunda süreklilik üzerinde pozisyonları olduğu kabul edilebilenler kategoriler arasındaki sınırlardır. Böylece, çoklu-kategorili maddelerle, denekleri ve/veya madde kategorileri arasındaki sınırları sıralandırma yapılmaktadır (Torgerson, 1958).

Özetlenecek olursa, Guttman ölçekleri ölçeğe tepki de bulunanların kabul etme ya da etmemelerini gösteren bir dizi maddeden oluşur. Ölçekte maddeler birbirleri ile ilişkilidir ve belli bir tutumu olan kimse, tutumuna uygun gelen pozisyonun bir tarafındaki maddelerin tümünü kabul eder, diğer taraftakilerini kabul etmez.

Bir ölçeğin tek boyutlu ve tutarlı olabilmesi için en üst düzeyde kabul etmediğini gösteren bir maddeyi işaretlemiş olan bir kişinin bunun altında kalan diğer kabul düzeylerini gösteren diğer maddeleri de işaretlemesi veya en alt düzeyde kabule ilişkin bir maddeyi işaretleyen bir kimsenin, bu maddenin üzerindeki kabul dereceleri yüksek diğer maddeleri reddetmesi gerekmektedir (Bkz, Şekil 2).

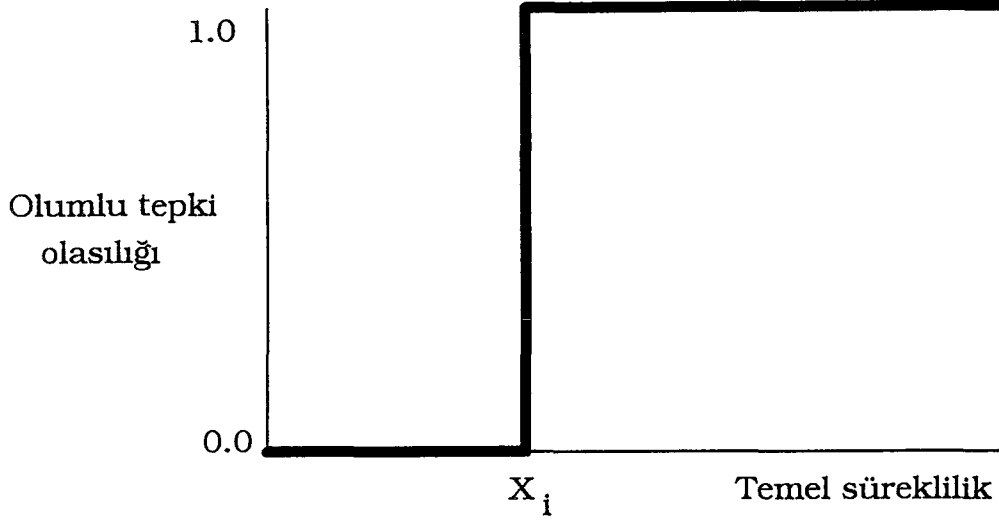
MADDE	KİŞİ				
	1	2	3	4	5
a	x				
b	x	x			
c	x	x	x		
d	x	x	x	x	
e	x	x	x	x	x

Şekil 2: Deterministik Ölçekleme Modeli (Nunnally, 1978).

Guttman ölçekleme prosedürlerinde bu tür dikotomik maddeler "artan olasılık" (Thurstone ve Chave, 1929), "kümülatif" (Loevinger, 1948, Mosteller, 1949) ve "monoton" (Coombs, 1952) maddeler olarak adlandırılmışlardır.

Dikotomik monoton maddeler, bireyleri, maddeleri ve tepkileri temeldeki süreklilikle ilişkilendirmede çok yalın bir yorum kuralına izin verirler. Bu özel durum için, maddelerin ve bireylerin her ikisinde süreklilik içinde yer alan elementler oldukları varsayılabilir. Bir bireyin bir maddeye tepkisi, yalnızca birey ile madde arasındaki bir yön ilişkisini gösteriyor olarak yorumlanabilir. Böylece bir pozitif tepki bireyin sürekliliğine göre maddenin üstünde ya da maddeden daha büyük olduğunu ve negatif bir tepki de maddenin bireyden daha büyük olduğunu gösterebilir. Böylece ölçekleme testi temeldeki süreklilik üzerinde deneklerin ve maddelerin birleşik sıralanmasını elde ediyor olarak düşünülebilir (Torgerson, 1958).

Dikotomik maddenin temeldeki süreklilikle ilişkisi madde karakteristik eğrileri ile de gösterilebilmektedir (Bkz, Şekil 3).

Şekil 3: Mükemmel Monoton Bir Maddenin Madde Karakteristik Eğrisi (Algina ve Crocker, 1986).

Deterministik modeller, (ideal yorum ile ilgili olduklarından) maddeye olumlu bir tepki olasılığının temeldeki süreklilik üzerinde herhangi belirli bir noktada 1 veya 0 olmasını gerektirirler. Herbir madde nitelikle 1.0 biserial korelasyona sahiptir ve herbir madde ölçülen nitelik üzerinde mükemmel biçimde ayırdedicidir (Nunnally, 1978).

SCALOGRAM ANALİZİ

Guttman'a göre (1950), deneklerin maddelere tepkilerinin bir ölçek oluşturup oluşturmadığını belirlemede genel deterministik prosedür "Scalogram analizi" olarak bilinir (Torgerson, 1958). Scalogram analizi, bir tepki paterninin bir denek tarafından maddelere verilen yanıtları belirttiği yerlerde, deneklerin madde setlerine tepki paternlerinin bir analizini temel alır. n sayıda dikotomik monoton maddelerle 2^n sayıda tepki paterni olanaklıdır. Maddeler bir ölçek oluşturduğunda ise bu paternlerin yalnızca $n+1$ 'i meydana gelir.

Burada skalogram analizi doğrultusunda, mükemmel çoklu kategorili maddeler setinin ve mükemmel dikotomik monoton maddeler setinin incelenmesine yer verilecektir.

1. Çoklu Kategorili Maddeler Seti

Üç çoklu kategorili maddeden oluşan bir setin ölçek analizinde, 1. maddenin dört yanıt seçeneği, 2. ve 3. maddelerin üçer yanıt seçeneğinin olduğunu düşünelim. Bu durumda bu üç maddeye yanıtların $4 \times 3 \times 3 = 36$ tane olası paterni vardır. Bunlardan yer alan yalnızca 8 tanesi bulunur. (Çünkü, $3+2+2=7$ tane kategori sınırı vardır. Bu nedenle, tıpatıp olan sınırlar bulunmadığını farzederek, sekiz tane üst üste binmeyen kategori vardır. Genel olarak, toplam m sayıda kategoriye sahip n sayıda madde ile tepki paternlerinin sayısı $m-n+1$ 'e eşit olur). Geriye kalan 28 olası patern ölçek dışı tipleri simgeler ve mükemmel bir ölçekde yer alamazlar. Bu sekiz tepki paterni denekleri sekiz sınıfa veya tipe ayırır (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1: Üç Çoklu Kategorili Maddeler İçin Skalogram Paterni (Torgerson, 1958).

Madde Kategorileri										
Denek Tipleri	1a	3c	2a	1b	2c	3b	1c	2b	3a	1d
1	x	x	x							
2		x	x	x						
3			x	x		x				
4				x	x	x				
5					x	x	x			
6						x	x	x		
7							x	x	x	
8								x	x	x

Skalogram paterni adı verilen bu tabloda, sütunlar madde kategorilerini, sıralar ise denek tiplerini göstermektedir. Bir x, sıra tarafından gösterilen madde kategorisinde bir olumlu yanıt göstermektedir. Burada üç tane soru bulunduğundan, her bir sırada üç tane x vardır. Örnek olarak 2. tipten bireyler 1b, 2a, 3c kategorilerini işaretlemişlerdir.

Tablo 1 için belirtilecek en önemli şey,yanıtların "paralellogram patern"idir. Yanıtlar mükemmel bir ölçek oluşturduğunda tablo 1'e benzer bir paralellogram paterni yaratmak üzere kategorileri ve denek tiplerini düzenlemek mümkündür. Bu paterni yaratmak için zorunlu denek tiplerinin düzeni, temeldeki süreklilik üzerindeki denek tiplerinin düzenini verir. Ayrıca bir madde içerisindeki kategoriler de sıralanır, bunun farklı maddeler kategorileri için de geçerli olması gerekmez. Bu, 2c ve 3b kategorilerinin sıralamasında kolayca görülmektedir. 3b kategorisi, 2c kategorisinin hem altında, hem de üstündedir. Kategori 3b'yi karşılayan temeldeki süreklilik segmenti, kategori 2c'yi karşılayanını tamamiyle içine alır. Bundan dolayı skalogramda 2c'nin mi 3b'den önce geldiği, yoksa 3b'nin mi 2c'den önce geldiği önemli değildir.

Kategori sınırları tamamiyle sıralıdır. Herbir denek tipi arasındaki sınır, maddelerden birisinin iki kategorisi arasındaki bir sınırı karşıladığından, kategori sınırlarının sırası paralellogram'dan kolaylıkla izlenir. Tablo 1'de rakam madde numarasını, harf ise sözkonusu kategorileri göstermektedir.

ii. Dikotomik Monoton Maddeler Seti

Dört dikotomik monoton maddeden oluşan bir ölçek olduğunu düşündüğümüzde, görürüz ki dört maddeye verilen yanıtlar denek örneklemini beş denek tipine ayırır. Bu demektir ki, 2^4 olasılıklı tepki

paterni içinden yalnızca beş tanesi gerçekleşecektir. Madde kategorilerinin ve denek tiplerinin uygun sırasını seçerek skalogram oluşturulabilir (Bkz, Tablo 2).

Tablo 2: Dört Dikotomik Monoton Maddenin Skalogram Paterni (Torgerson, 1958).

		MADDE								Denek Tiplerinin Sayısı	
		Evet				Hayır					
		1	2	3	4	1	2	3	4		
T İ P	I	x	x	x	x						N_1
	II		x	x	x	x					N_2
	III			x	x	x	x				N_3
	IV				x	x	x	x			N_4
	V					x	x	x	x		N_5

Tablo 2'de görüldüğü gibi, bir x işaret edilen maddenin kategorisini belirtmektedir. Böylece II. tipe giren bireyler, 2,3. ve 4'üncü maddelerin "Evet" kategorisini ve madde 1'in "Hayır" kategorisini işaretlemişlerdir. Burada da skalogram paterni bir paralellogram oluşturmaktadır. Ancak dikotomik monoton maddeler için, skalogram'ın son yarısı fazlalıktır. Olumsuz yanıt kategorilerinin sırası, olumlu yanıt kategorilerinkiyle tamamen aynıdır. İki yarım birbirinin tam zıtlarıdır, çünkü olumlu kategorideki bir yanıt otomatik olarak olumsuz kategoride yanıt bulunmayışını içerir. Paralellogram yanyana yerleştirilmiş, birisi ters olan iki dik üçgendir. n sayıda dikotomik monoton maddelerin ölçeklenmesi, denekleri n+1 biçiminde sıralar. Ayrıca denek tiplerinin sırası, tip tarafından işaretlenen olumlu madde kategorilerinin sayısı ile ilişkilidir. Burada en olumlu olan madde 1'e evet yanıtını veren denekler, diğer olumlu üç kategoriyide yanıtlamak durumundadırlar. Ayrıca, olumlu

kategorilerin işaretlenmesi, i denek'inin özelliğe j denek'inden daha çok sahip olduğunu göstermektedir, çünkü j denek'inin sahip olduğu herbir maddeye yanıtını tam olarak yeniden oluşturulmasını sağlamaktadır.

Dikotomik monoton maddeleri içeren mükemmel bir ölçeğin dörde katlı (fourfold) tablolarını incelediğimizde, bu tabloların daima bir tane sıfır hücresinin olduğu görülür. Ayrıca bu sıfır frekans daima en düşük marjinal frekansa sahip dizide yer alır, ve bu dizi içerisinde daha az popüler madde üzerinde bir olumlu yanıtı ve daha popüler madde üzerinde bir olumsuz yanıtı simgeleyen hücre içinde yer almaktadır (Bkz, Tablo 3).

Tablo 3:Tablo 2'de Gösterilen Mükemmel Ölçek Maddelerinin İki Çifti Arasındaki İlişkiyi Gösteren Dörde Katlı Tablolar.

		MADDE 1		
		+	-	Toplam
Madde 4	+	N_1	$N_2+N_3+N_4$	$N_1+N_2+N_3+N_4$
	-	0	N_5	N_5
	TOPLAM	N_1	$N_2+N_3+N_4+N_5$	$N=N_1+N_2+N_3+N_4+N_5$

		MADDE 2		
		+	-	Toplam
Madde 3	+	N_1+N_2	N_4+N_5	$N_1+N_2+N_3$
	-	0	N_4+N_5	N_4+N_5
	TOPLAM	N_1+N_2	$N_3+N_4+N_5$	N

Yukarıdaki birinci tabloda, sıfır frekans madde 1'e olumlu bir yanıtı ve madde 4'e olumsuz bir yanıtı simgeleyen hücrede meydana gelir. İkincisinde ise, madde 2'ye olumlu bir yanıtı ve madde 3'e olumsuz bir yanıtı gösteren hücrede meydana gelir. Bu sıfır hücrelerinin meydana geliş zorunluluğu şu temel anlayıştan ortaya çıkar; böyle mükemmel ölçeklerde ele alınmış bir mertebedeki bir maddeye olumlu yanıt veren tüm bireyler göreceli olarak daha aşağıda bulunan mertebedeki tüm maddelerde olumlu yanıt verirler.

Herbir dörde katlı tabloda sıfır hücresi bulunduğundan böyle mükemmel bir ölçekteki maddeler arasındaki tetrakorik korelasyon daima 1'dir. Tüm maddeler aynı yönde puanlandığında interitem tetrakorik matriksi olumlu bir matrikstir. Böylece bu tür bir matriksin faktör analizi tek bir faktör verir (madde yüklerinin tümü 1'e eşit olmak üzere). Ancak, maddeler arasındaki puan korelasyonlarının matriksi için bu söylenemez ve 1 ve 0 arasında dağılım gösterirler. Genelde eğer maddeler özelliğe göre sıralanırsa interitem puan korelasyonları matriksin herhangi bir sırası, katsayıların boyutunun birincil diagonalın her bir yanında azalması özelliğine sahip olacaktır. Birbirinin aynı marjinaleri olan maddeler hariç, puan korelasyonlarının matriksinin mertebesi sırasına eşit olacaktır ve bu nedenle çoklu bir faktör analizi maddelerin sayısı ile aynı sayıda faktörler verir.

HATANIN ÖLÇÜLMESİ

Guttman ölçeklerinin birikimli doğasından dolayı onaylanan ve onaylanmayan maddelere verilen cevaplar toplamı, puanı oluşturur. Ölçekteki maddelerin uygun olup olmadıkları yargıçlarca belirlenip iki ampirik ölçüte göre yapılmaktadır. Bunlar yeniden üretilebilirlik (reproducibility) katsayısı ve ölçülebilirlik (scalability) katsayılarıdır.

Guttman ölçeklerinde yeniden üretilebilirlik anahtar bir kavramdır. Bir mükemmel ölçekte bir denek'in maddelerin tümüne yanıtları, yalnızca o denek'in mertebe pozisyonunun bilinmesinden yeniden üretilebilir. Guttman bu anlayışı, hata tanımı için esas almaktadır. Ölçekdışı paternlere sahip bireylere önce en benzer mükemmel ölçek tiplerinin mertebe pozisyonları verilir. Bundan sonra artık bir hata bir denek tarafından onun tahsis edilmiş mertebe pozisyonu temeli üzerinde yanlış olarak tahmin edilebilecek olan ve verilen bir yanıttır. Bir hata böylece bir yeniden üretilebilirlikteki hatadır.

Guttman'ın tüm ölçek için hatanın temel toplam ölçümü yeniden üretilebilirlik katsayısı Rep 'dir ve şu formülle tanımlanır.

$$i. Rep = 1 - \frac{\text{toplam hata sayısı}}{\text{toplam yanıt sayısı}}$$

Bu doğru olarak yeniden üretilebilir olan maddelere yanıtların oranına eşittir. Maddelerin herbiri için kategorilerin sayısına bakılmaksızın, her bir denek her bir maddeye bir kez yanıt verdiğiğinde aşağıdaki formül kullanılır.

$$ii. Rep = 1 - \frac{\text{toplam hata sayısı}}{\text{maddelerin sayısı} \times \text{deneklerin sayısı}}$$

Her bir maddenin yeniden üretilebilirliğini ayrı olarak da değerlendirebiliriz. Bu durumda bir madde için Rep ayrıca bir eksi o madde üzerindeki hataların sayısının örneklemdaki deneklerin sayısına oranı olacaktır. Bir madde için Rep . yanıtlarının, doğru biçimde yeniden üretilebilir olan maddeye oranını verir. Tüm maddelerin ölçek için toplam yeniden üretilebilirlik basit olarak tek tek madde yeniden üretilebilirliklerinin ortalamasıdır.

Rep. ölçeklenebilirliğin birincil kriteridir. Guttman .90 düzeyindeki bir Rep. katsayısını standart olarak kabul etmektedir. .90 veya daha büyük bir Rep. değeri tüm denekler tarafından maddelerin tümüne verilen yanıtların tümü içerisinde, yeniden üretilebilirliğin hatalarını karşılayanlar % 10'nu geçmez anlamına gelir.

BÖLÜM 2

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

En genel anlamıyla benlik kavramı (self-concept), zaman içinde kendimizi değerlendirmemiz konusunda sahip olduğumuz görüşü ifade etmektedir. Benlik kavramı bireyin çevreden aldığı geribildirimlere dayanarak toplumsal etkileşimler sonucu gelişme göstermektedir. Olgun kişiliğin en önemli özelliklerinden biri de geniş bir benlik duygusuna sahip olmaktır. Bireyin çocukluk ve ergenlik dönemlerinde oluşmaya başlayan benlik kavramı yetişkinlik döneminde de sosyal ve psikolojik anlamda gelişimi sürdürmektedir. Yetişkin yaşamında yer alan, iş ve meslek yaşamı, eş ve çocuklarını kapsayan aile yaşamı, sosyal ve kültürel çevresi gibi pek çok etken kişinin benlik kavramı üzerinde etkili olabilmektedir.

Araştırmanın genel amacı, bireyin yaşamı boyunca devam etmekte olan, fiziksel ve sosyal çevresindeki değişiklik ve gelişmelerden etkilenen benlik kavramının yetişkin örneklem grubunda araştırılmasını kapsamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda benlik kavramının ölçümünü belirleyen etkenlerden biri olan benlik saygısının (self-esteem) global düzeyde ölçümüne dayanan Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin (Rosenberg Self-Esteem Scale) yetişkin örnekleminde uyarlanmasına yönelik güvenilirlik ve geçerlik incelemelerini kapsamaktadır. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Guttman ölçekleme tekniğine uygun olarak yapılandırılması nedeniyle, bu ölçekleme tekniğinin psikometrik özelliklerinin incelenmesi de araştırmanın diğer bir amacını oluşturmuştur.

Ayrıca araştırmada yetişkin örneklem grubunun benlik saygısı düzeylerinin yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, gelir düzeyi, meslek gibi sosyo demografik değişkenlerle ilişkileri araştırılmıştır.

2.2. ÖRNEKLEM

Araştırmanın rneklem grubunu İzmir ili sınırları içerisinde kamu kuruluşlarında çalışan yetişkin bireylerden oluşturulmuştur.

Örneklem grubunun oluşturulmasında, İzmir ilinde bulunan kamu kuruluşlarının bir listesi hazırlanmış ve bu listeden eşit olasılıkla örnekleme yöntemi ile bir seçim yapılmıştır. Bu seçim sonucunda İzmir İl Sağlık Müdürlüğü, Kredi ve Yurtlar Kurumu Bölge Müdürlüğü ile müdürlüğe bağlı yurtlar ve E.. Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı personeli örneklem grubunu oluşturmuştur. Örneklem grubunda her kamu kuruluşunda 50 kadın ve 50 erkek denek bulunmaktadır. Böylece rneklem grubu 150'si kadın, 150'si erkek olmak üzere toplam 300 kişiden oluşturulmuştur.

Araştırmaya gönüllü olarak katılan bireyler örneklem grubuna dahil edilmiştir. Ayrıca bedensel bir zr bulunan bireyler örnekleme alınmamıştır.

Örneklem grubunun kamu kuruluşlarında çalışan bireylerden oluşması nedeniyle, özel sektörde çalışan ve iş yaşamı olmayan bireyleri temsil etmeyeceğinden araştırmanın bulgularının ancak benzer durumlar için genellenebilir.

Örneklem grubunun sosyo-demografik değişkenlere dağılımına ilişkin frekans ve yüzdelere Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4: Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Demografik Özelliklerinin Frekans ve Yüzdeleri.

Yaş	KADIN		ERKEK		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%
19-25	13	8.7	4	2.7	17	5.7
26-35	83	55.3	74	49.3	157	52.3
36-45	45	30	61	40.7	106	35.3
46-55	9	6	11	7.3	20	6.7
Medeni Durum						
Bekar	24	16	15	10	39	13
Evli	110	73.3	132	88	242	80.7
Boşanmış	10	6.7	2	1.3	12	4
Dul	6	4	1	0.7	7	2.3
Eşin Eğitimi						
Okur-Yazar	2	1.8	2	1.3	4	1.3
İlkokul	11	9.7	55	36.7	66	22
Ortaokul	9	8	12	8	21	7
Lise	46	40.7	32	21.3	78	26
Üniversite	45	39.8	30	20	75	25
Eğitim						
İlkokul	18	12	36	24	54	18
Ortaokul	9	6	25	16.7	34	11.3
Lise	61	40.7	33	22	94	31.3
Üniversite	62	41.3	56	37.3	118	39.3
İşinden Memnun Olma						
Memnun	62	41.3	82	54.7	144	48
Biraz Memnun	66	44	42	28	108	36
Memnun Değil	22	14.7	26	17.3	48	16

Tablo 4'ün Devamı

	KADIN		ERKEK		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%
Gelir						
Düşük	55	36.7	82	54.7	137	45.7
Orta	87	58	68	45.3	155	51.7
Yüksek	8	5.3	-	-	8	2.7
Köken						
Kırsal-Köy	18	12	56	37.3	74	24.7
Kasaba	42	28	48	32	90	30
Kent	90	60	46	30.7	136	45.3
Büyük Şehirde Yaşama Süresi						
0-4 Yıl	3	2.0	12	8.0	15	5
5-9 Yıl	10	6.7	18	12	28	9.3
10-14 Yıl	14	9.3	18	12	32	10.7
15-19 Yıl	37	24.7	19	12.7	56	18.7
20 Yıl ve Üstü	86	57.3	83	55.3	169	56.3
Kardeş Sayısı						
Tek	7	4.7	1	0.7	8	2.7
2-3	63	42	40	26.7	103	34.3
4-6	51	34	51	34	102	34
6 ve üstü	29	19.3	58	38.7	87	29
Meslek						
Örgün Meslek	60	40	47	31.3	107	35.7
Büro Hizmetleri	70	46.7	31	20.7	101	33.7
Teknik Hizmetler	-	-	13	8.7	13	4.3
Vasıfsız	20	13.3	59	39.3	79	26.3

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada benlik kavramının ölçülmesi amacıyla Rosenberg Benlik Saygısı ölçeği temel ölçme aracı olarak kullanılmıştır. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin hali-hazır geçerliğini (concurrent validity) incelemek amacıyla da Coopersmith Benlik Saygısı ölçeği-yetişkin formu ikinci bir ölçüm aracı olarak kullanılmıştır.

Bu araçlara ek olarak, araştırmacı tarafından oluşturulan sosyo-demografik değişkenleri içeren Bireysel Bilgi Formu da veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Yukarıda sözü edilen veri toplama araçları aşağıda ayrıntılı olarak sunulmuştur.

2.3.1. BİREYSEL BİLGİ FORMU

Araştırmacı tarafından düzenlenmiş olan Bilgi Formu, yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, gelir düzeyi, köken, kardeş sayısı, meslek gibi temel demografik değişkenleri içermektedir. Bireysel Bilgi Formundan elde edilecek bu bilgilerle örneklem grubunun daha iyi tanımlanabilmesi ve konuyla ilgili kapsamlı fikir edinebilmesi amaçlanmıştır.

Bireysel Bilgi Formu Ek-1'de sunulmuştur.

2.3.2. ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ (ROSENBERG-SELF-ESTEEM SCALE, RSE)

Araştırmada benlik saygısı ölçümü için kullanılan bu ölçek Morris Rosenberg tarafından 1963 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları A.B.D.'de 5024 lise öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Daha sonra yapılan çalışmalarda ölçek ergen ve yetişkin örneklemelerinde en çok kullanılan araçlardan biri olmuştur (Kernis

ve Johnson, 1990; Woike ve Baumgardner, 1993; Jones, 1978; Pelham ve Swann, 1989; Kernis ve Niedenthal, 1993).

Rosenberg, benlik saygısının ölçümünde, kişinin kendisini değerlendirmesinde global bir tutum üzerinde durmaktadır. Ölçek çoktan seçmeli sorulardan yapılanmış toplam 63 madde ile 12 alt alandan oluşmaktadır. Benlik Saygısı dışındaki alt alanların değerlendirilmesinde cevap anahtarına uygun dikotomik puanlama yapılmakta ve her doğru yanıtta 1 puan verilmektedir.

Ölçeğin alt alanları şunlardır:

1. Benlik saygısı
2. Kendilik kavramının sürekliliği (5 madde).
3. İnsanlara güvenme (5 madde).
4. Eleştiriye duyarlılık (3 madde).
5. Depresif duygulanım (6 madde).
6. Hayalperestlik (4 madde)
7. Psikosomatik bilgiler (10 madde). Bu alt alandaki maddeler anksiyete göstergesi olarak kabul edilmiştir.
8. Kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme (3 madde).
9. Tartışmalara katılabilme derecesi (2 madde)
10. Ana-baba ilgisi (7 madde).
11. Baba ile ilişki (6 madde).
12. Psişik izolasyon (2 madde).

Rosenberg benlik saygısı ölçeği 12 alt alandan oluşmakla birlikte, ölçeğin Guttman ölçekleme tekniğine göre hazırlanmış olan birinci alt alanı benlik saygısını doğrudan ölçmeye yönelik olup, diğer alt alanlar ise benlik saygısıyla ilişkili olduğu düşünülen durumları ölçmeye uygun olarak düzenlenmiştir.

Benlik Saygısı: Bu bölümde benlik saygısını ölçmek üzere Guttman ölçekleme tekniğine göre düzenlenmiş olan 5'i olumlu, 5'i olumsuz olmak üzere toplam 10 madde yer almaktadır. Olumlu ve olumsuz yüklü maddeler ardaşık olarak sıralanmıştır. Puanlama, Guttman ölçekleme tekniğinin yapısına uygun bir şekilde dikotomik olarak yapılmakta ve denekler toplam altı madde üzerinden değerlendirilmektedirler. Böylece denekler 0 ile 6 arasında toplam puan almaktadırlar. Ölçekten alınan toplam puanın yüksek olması, benlik saygısı düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Buna göre; 0-1 puan yüksek düzeydeki benlik saygısı, 2-4 puan orta düzeydeki benlik saygısı ve 5-6 puan düşük düzeydeki benlik saygısı olarak değerlendirilmektedir.

Rosenberg benlik saygısı ölçeğinin Guttman tekniğine göre yapılan güvenilirlik incelemelerinde yeniden üretilebilirlik katsayısı (coefficient of reproducibility) 0.92 olarak bulunmuştur. Silber ve Tippett (1965) 28 kolej öğrencisinden oluşan örnekleme iki hafta ara ile yaptıkları uygulama sonucunda test-tekrar-test güvenilirlik katsayısını 0.85 olarak bulmuşlardır (Robinson ve Shaver, 1980; Rosenberg, 1979, 1986).

Benlik saygısı alt ölçeğinin güvenilirlik çalışmaları iç tutarlık analizleri ile yapılmıştır.

Kernis, Cornell, Sun ve diğerlerinin (1993) 97 kişilik üniversite öğrenci örnekleminde yaptıkları çalışmada, ölçeğin 10 maddesini 5 basamaklı likert tipi bir ölçek olarak kullanmışlar ve Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısını .91 olarak bulmuşlardır ($\bar{x} = 38.77$ ve $S_s = 7.91$).

Pelham ve Swann (1989) 486 kişilik üniversite öğrenci örnekleminde yaptıkları çalışmada, ölçeğin 10 maddesini 5

basamaklı likert tipi bir ölçek olarak kullanmışlar ve Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısını .82 olarak bulmuşlardır.

Woike ve Baumgardner (1993)'ın 130 kişilik üniversite öğrenci örneklemeyle yaptıkları çalışmada ölçeğin 10 maddesi 5 basamaklı likert tipi ölçek olarak kullanılmış ve Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .83 olarak bulunmuştur.

Silber ve Tippett (1965) benlik saygısı alt ölçeğinin hali-hazır geçerliliğini incelemiştir. Benlik saygısı ölçeğinin Guttman ölçeğine göre altı maddesi üzerinden yapılan uygulamada Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri arasındaki korelasyon $r=0.59$ olarak bulunmuştur. Ayrıca benlik saygısı ölçeğinin on maddesi ile Coopersmith Benlik Saygısı envanteri arasında $r=0.60$ geçerlik katsayısı bulunmuştur (Robinson ve Shaver, 1980).

Benlik saygısı alt ölçeğinin yapı geçerliğinin faktör analizleri Kaplan ve Pokorny (1969) tarafından 500 kişilik yetişkin örneklem üzerinde yapılmıştır (Wylie, 1974).

Kohn (1969)'da ölçeğin 63 maddesi üzerinden faktör analizi yapmıştır. Her iki çalışmanın sonucunda da 12 faktör bulunmuştur. Kaplan ve Pokorny benlik saygısı alt ölçeğinin orjinal on maddesi üzerinde yaptıkları faktör analizi sonucunda toplam varyansın %45'ini açıklayan iki faktör bulmuşlardır. Birinci faktöre giren bazı maddeler şunlardır: "Genel olarak kendimden memnunum", "Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim", "Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum" ve "Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığını düşünüyorum". Bu faktör benlik değerini azaltma (self-derogation) olarak adlandırılmıştır.

İkinci faktörün bireysel değerlerin basmakalıp savunmasını yansıtan durumları içerdiği belirtilmektedir. Bu faktör şu maddelerle

ilgili görülmüştür. "Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum", "Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum" ve "Bende diğer insanların bir çoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim".

Rosenberg benlik saygısı ölçeğinin Türkiye'deki güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Füsün Çuhadaroğlu (1986) tarafından 205 kişilik lise örneklem grubunda yapılmıştır. Ölçeğin bir ay ara ile yapılan test-tekrar-test güvenilirlik katsayıları şöyledir: Benlik saygısı .75, kendilik kavramının sürekliliği .75, insanlara güvenme .55, eleştiriye duyarlılık .48, depresif duygularım .70, hayalperestlik .75, psikosomatik belirtiler .89, kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme.46, tartışmalara katılabilme derecesi .51, anne-baba ilgisi .51, babayla ilişki .79 ve psişik izolasyon .60.

Ölçeğin geçerlik çalışlarında, benlik saygısı için psikiyatrik görüşmeler kullanılmış ve geçerlik katsayısı .71 olarak bulunmuştur. Ölçeğin, depresyon, psikosomatik belirtiler ve kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme alt alanları için Ruhsal Belirti Tarama Listesi (SCL-90) kullanılmıştır. Korelasyon analizleri sonucunda depresif duygularım alt alanı için .66 geçerlik katsayısı, psikosomatik belirtiler alt alanı için .70 geçerlik katsayısı ve kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme alt alanı için .45 geçerlik katsayısı bulunmuştur (Çuhadaroğlu, 1986).

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Ek-2'de sunulmuştur.

2.3.3. COOPERSMITH BENLİK SAYGISI ENVANTERİ (COOPERSMITH SELF-ESTEEM INVENTORY)

Kişinin çeşitli alanlarda kendisi hakkındaki tutumunu değerlendirmede kullanılan "Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri" Stanley Coopersmith tarafından 1967 yılında geliştirilmiştir.

Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri için kabul edilen benlik saygısı tanımının üç özelliği vardır (Tufan ve Yıldız, 1993).

i. Benlik saygısı kişinin kendisi ile ilgili genel değerlendirmesini yansıtan bir yargıdır.

ii. Bu yargının görelî olarak sürekliliği vardır, hemen değişmez.

iii. Bu yargı, kişinin yaşına, cinsiyetine ve sosyal rollerine bağılı olarak çeşitli konularına göre farklılıklar gösterebilir.

Başlangıçta çocuklara uygulanmak üzere 50 maddeden hazırlanmış olan Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri daha sonra çeşitli yaş gruplarına uygulanabilecek biçimde geliştirilmiştir. Halen envanterin çocuklara ve yetişkinlere uygulanabilecek olan iki ayrı formu bulunmaktadır.

Araştırmamızda, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin hali-hazır geçerliğini incelemek amacıyla Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri-Yetişkin Formu kullanılmıştır.

Yetişkin bireylerin benlik saygılarını ölçmek amacıyla hazırlanan envanter "Benim gibi" ya da "Benim gibi değil" dikotomik yanıt şıklarını içeren toplam 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler kişinin hayata bakış açısını, aile ilişkilerini, sosyal ilişkilerini ve dayanma gücünü içermektedir. Ahmet, Valliant ve Swindle'nin (1985) yaptıkları faktör analizleri sonucunda envanterin çok yönlü, heterojen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu şekilde envanter, kişinin lider olma, kendini kanıtlama, kendini aşağı görme gibi kişisel yargıların yanı sıra ailesi ile ilgili tutumları da ölçme esnekliğine sahip görülmektedir (Tufan ve Yıldız, 1993).

Envanterden alınan toplam puanın yüksek olması olumlu, yüksek benlik saygısını, düşük puan ise olumsuz, düşük benlik saygısını ifade etmektedir.

Taylor ve Reitz (1968) envanterin ilk şeklini kullanarak yaptıkları güvenilirlik analizleri sonucunda yarım-test güvenilirlik katsayısını $r=0.90$ olarak bulmuşlardır. Envanterin test-tekrar-test güvenilirlik incelemelerinde de beş hafta ara ile yapılan uygulama sonucunda $r=0.88$ ve üç yıl ara ile tekrarlanması sonucunda ise $r=0.70$ olarak bulunmuştur (Robinson ve Shaver, 1980).

Coopersmith Benlik Saygısı Envanterinin Türkiye'deki güvenilirlik çalışmaları Nihal Turan tarafından 30 kanserli hasta üzerinde yapılmıştır. Envanter kanserli hasta örneğine 15 gün ara ile uygulanmış ve test-tekrar-test güvenilirlik katsayısı $r=0.65$ olarak bulunmuştur. Ayrıca envanterin 56 kişilik üniversite öğrenci örneğine 15 gün ara ile yapılan uygulama sonucunda da test-tekrar-test güvenilirlik katsayısı $r=0.76$ olarak bulunmuştur (Turan ve Tufan, 1987).

Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri Ek-3'de sunulmuştur.

2.4. UYGULAMA

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları örneklem grubuna 1 Nisan 1995-1 Temmuz 1995 tarihleri arasında uygulanmıştır. Uygulamalar araştırmaya gönüllü olarak katılan kamu personeline araştırmacı tarafından verilmiş ve bir hafta sonra geri toplanmıştır. Örneklem grubuna üç ayrı veri toplama aracı birlikte verilmiştir.

Ayrıca araştırmada Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri sıra etkisini denetlemek

amacıyla örneklem grubunu yarıya bölecek şekilde sırası değiştirilerek uygulanmıştır.

2.5. İSTATİKSEL İŞLEMLER

Örneklem grubundan elde edilen verilere Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı (SPSS) analiz yöntemleri uygulanmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda;

1. Örneklem grubunun Rosenberg benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların düzeyini araştırmak amacıyla cinsiyete göre ortalama ve standart sapmaları bulunmuştur.

Ayrıca tüm örneklem grubunun benlik saygısı alt ölçeğinden aldıkları toplam puanlar diğer alt ölçeklerden alınan toplam puanlar arasında Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi yapılarak alt alanlarla ilişki araştırılmıştır.

2. Benlik saygısı alt ölçeğinin güvenilirlik analizleri Guttman ölçekleme tekniğine göre yeniden üretilebilirlik katsayısını saptayabilmek için örneklem grubunun her bir maddeyi onayladığını ve onaylamadığını gösteren frekansları bulunmuştur.

Ayrıca testin bir kez uygulaması sonucunda iç tutarlılık güvenilirlik katsayısını hesaplayabilmek için Cronbach Alpha değerleri araştırılmıştır.

3. Rosenberg benlik saygısı ölçeğinin 12 alt alanının madde analizleri testte yer alan her bir maddenin toplam puanla olan ilişkisini ve her bir maddenin toplam puana olan katkısını görebilmek amacıyla test maddeleri ve toplam test puanı arasında Pearson momentler çarpımı korelasyon yöntemi uygulanmıştır. Analiz sonucunda her bir maddenin ortalama ve standart sapması,

her bir maddenin ölçek varyansına katkısı için o madde çıkarıldığında ölçek varyansının alacağı değer, her maddenin ayırtediciliğini gösteren madde toplam puan korelasyonları ve o madde çıkarıldığında ölçek Alpha katsayıları bulunmuştur.

4. Rosenberg benlik saygısı ölçeğinin geçerlilik analizleri için;

Kriter - ilişkili geçerlikte, hali - hazır / eş zaman geçerliği araştırmak amacıyla ölçeğin benlik saygısı alt alanının toplam puanları ile kriter olarak seçilen Coopersmith benlik saygısı envanteri toplam puanları arasındaki Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Yapı geçerliğini incelemek amacıyla, faktör analizleri ana bileşenler (Principal Components) yöntemine göre yapılmış ve Varimax döndürme (rotasyon) işlemi uygulanmıştır.

5. Örneklem grubunun benlik saygısı düzeylerinin, benlik saygısı ile ilgili olabilecek sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkileri araştırmak amacıyla; ortalamalar arasındaki farklılaşmalara tek yönlü varyans analizi, farklılaşmaların kaynağını 0.05 yanılma olasılığında görebilmek için Çoklu Ranj Analizi Scheffe Testi ve bağımsız örneklem için t-testi analiz yöntemleri kullanılmıştır.

BÖLÜM 3

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel analiz sonuçları yer almaktadır. Bulgular araştırmada yanıt aranan soruların sırasına uygun olarak verilmiştir.

3.1. ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ PUANLARININ TÜM ÖRNEKLEM GRUBU İÇİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin oniki alt ölçeğinden örneklem grubunun aldığı puanların cinsiyete göre ortalama ve standart sapmaları Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5'de de görüldüğü üzere kadın ve erkek deneklerin ölçekten aldıkları puanların aritmetik ortalamaları tüm örneklem grubu için değerlendirildiğinde; örneklemin benlik saygısı düzeyinin yüksek, kendilik kavramının sürekliliğinin çok, insanlara güvenmenin orta düzeyde, eleştiriye duyarlılığın yükseğe yakın, depresif duygulanımın ve hayalperestlik düzeylerinin az, psikosomatik belirtilerin orta düzeye yakın, kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme boyutunun orta düzeye yakın, tartışmalara katılma derecesinin az, ana-baba ilgisinin çok, babayla ilişkinin orta düzeyde ve psişik izolasyonun az düzeyde olduğu görülmüştür.

Örneklem grubunun benlik saygısı alt alanından aldıkları toplam puan ile diğer alt alanlardan aldıkları toplam puanlar arasında ilişkiyi araştırmak amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmıştır (Bkz. Tablo 6).

Tablo 5. Rosenberg Ölçeğinin Alt Ölçümlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

ALT ÖLÇEKLER	KADIN (N=150)		ERKEK (N=150)		GENEL (N=300)	
	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss
Benlik Saygısı (0-1 yüksek, 2-4 orta, 5-6 düşük)	.94	1.19	1.49	1.24	1.21	1.24
Kendilik Kavramının Sürekliliği (0-2 çok 3-5 az)	1.17	1.01	.98	.99	1.08	1
İnsanlara Güvenme (0-1 çok, 2-3 orta, 4-5 az)	1.95	.64	2.12	.82	2.03	.74
Eleştiriye Duyarlılık (0-1 az, 2-3 çok)	1.71	.69	1.62	.87	1.66	.79
Depresif Duygulanım (0 yok, 1-2 az, 3-4 orta, 5-6 çok)	2.32	1.68	2.57	1.70	2.44	1.69
Hayalperestlik (0-1 az, 2-3 orta, 4 çok)	.95	.92	1.19	1.14	1.07	1.05
Psikosomatik Belirtiler (0-2 az, 3-4 orta, 5 çok)	3.04	2.55	2.47	2.24	2.76	2.41
Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme (0 yok, 1 az, 2 orta, 3 çok)	1.77	1.01	1.62	1.07	1.70	1.04
Tartışmalara Katılma Derecesi (0 az, 1 orta, 2 çok)	.77	.79	1.16	.80	.97	.82
Ana-Baba İlgisi (0-2 çok, 3-4 orta, 5-7 az)	1.31	1.42	1.59	1.81	1.45	1.63
Babayla İlişki (0-2 az, 3-4 orta, 5-6 çok)	3.17	1.69	3.39	1.64	3.27	1.67
Psişik İzolasyon (1 az, 2 çok)	.46	.71	.55	.71	.51	.71

Tablo 6'da görüldüğü üzere, benlik saygısı alt alanı ile diğer alt alan toplam puanları arasında $r = -0.1$ ile $r = 0.40$ arasında değişen korelasyon değerleri bulunmuştur. Benlik saygısı alt alanı, eleştiriye duyarlılık, tartışmalara katılma ve babayla ilişki alt alanları ile anlamlı ilişki göstermemiştir. Diğer alt alanlar ile değişen düzeylerde anlamlı ilişkiler görülmektedir.

Tablo 6. Benlik Saygısı Alt Alanının Diğer Alt Alanlarla İlişkisi

	Benlik Saygısı Toplam Puanı
Kendilik Kavramının Sürekliliği	.40***
İnsanlara Güvenme	.13*
Eleştiriye Duyarlılık	.06#
Depresif Duygulanım	.30***
Hayalperestlik	.12*
Psikosomatik Belirtiler	.13*
Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme	.16**
Tartışmalara Katılma	-.01#
Ana-Baba İlgisi	.15*
Babayla İlişki	-.08#
Psşik İzolasyon	.17**

$p > 0,05$; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,0001$

3.2. ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİNİN GÜVENİLİRLİK BULGULARI

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin güvenilirlik analizleri, ölçeğin benlik saygısını ölçen alt ölçeğinin Guttman ölçekleme tekniğine uygun olarak düzenlenmesi nedeniyle Guttman

formülasyonuna uygun olarak araştırılmıştır. Ayrıca Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin diğer tüm alt ölçeklerinin güvenilirlik analizleri içtutarlılık katsayılarının hesaplanmasına yönelik Cronbach Alpha değerleri araştırılmıştır.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin, benlik saygısının ölçümüne yönelik olan alt boyutunda yer alan on maddesinin Guttman tekniğine göre uygun cevaplama kalıbı saptanmıştır. Bunun için örneklem grubunun her bir maddeyi onayladığını ve onaylamadığını gösteren yanıtların frekanslarına bakılmıştır (Bkz. Tablo 7).

Tablo 7. Benlik Saygısı Alt Ölçeğinin Guttman Tekniğine Göre Uygun Cevaplama Kalıbı

madde	En çok Tekrarlanan Cevap	Kalıp	Doğru Tahmin Sayısı	Yanlış Tahmin Sayısı
Bes 1	Katılıyorum	0	289	11
Bes 2	Katılıyorum	0	294	6
Bes 3	Katılmıyorum	0	277	23
Bes 4	Katılıyorum	0	293	7
Bes 5	Katılmıyorum	0	240	60
Bes 6	Katılıyorum	0	283	17
Bes 7	Katılıyorum	0	282	18
Bes 8	Katılmıyorum	0	155	145
Bes 9	Katılmıyorum	0	262	38
Bes 10	Katılmıyorum	0	237	63

Örnekleme grubunun cevap kalıbı oluşturulduktan sonra doğru tahmin yüzdesini bulmak amacıyla, minimum marjinal üretilebilirlik katsayısı hesaplanmıştır. (Doğru tahmin yüzdesi toplam doğru tahmin sayısının toplam tahmin sayısına oranıdır.) Doğru tahmin yüzdesi 0.87 olarak bulunmuştur.

Guttman tekniğine uygun olarak ölçeğin yeniden üretilebilirlik katsayısını saptamak amacıyla cevaplama kalıbına uymayan deneklerin toplam hata sayısı bulunmuştur. Toplam hata sayısının, madde sayısı x toplam cevap sayısına oranının 1'den çıkarılması üretilebilirlik katsayısını vermektedir. Yapılan işlemler sonucunda yeniden üretilebilirlik katsayısı 0.93 olarak bulunmuştur.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin diğer tüm alt ölçeklerinin güvenilirlik analizleri içtutarlık katsayılarının hesaplanmasıyla yapılmıştır. (Bkz Tablo 8).

Tablo 8'de görüldüğü gibi ölçeğin içtutarlılık Cronbach Alpha değerleri içerisinde en düşük .07 ile insanlara güvenme boyutunda ve .18 ile psikik izolasyon boyutunda da görülmektedir. En yüksek Cronbach Alpha değeri ise .70 ile psikosomatik belirtiler boyutuna aittir.

Tablo 8. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin İç Tutarlılık Katsayıları

ALT ÖLÇEKLER	MADDE SAYISI	N	ÖLÇEK			
			ORTALAMA	VARYANS	S.SAPMA	ALPHA
Benlik Saygısı	10	300	1.2933	1.9605	1.4002	.57
Kendilik Kavramının Sürekliliği	5	300	1.0833	1.0064	1.0032	.42
İnsanlara Güvenme	5	300	2.0733	.8775	.9368	.07
Eleştiriye Duyarlılık	3	300	1.6633	.6120	.7823	.31
Depresif Duygulanım	6	300	2.5067	3.8026	1.9500	.61
Hayaperestlik	4	300	1.0967	1.3853	1.1770	.46
Psikosomatik Belirtiler	10	300	2.8567	7.3138	2.7044	.70
Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme	3	300	1.6933	1.0762	1.0374	.51
Tartışmalara Katılma	2	300	.9700	.6646	.8153	.50
Ana-Baba İlgisi	7	300	1.495	3.137	1.771	.63
Babayla İlişki	6	300	3.3087	3.1098	1.7634	.54
Psşik İzolasyon	2	300	.6167	1.5348	1.2389	.18

3.3. ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİNİN MADDE ANALİZİ BULGULARI

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğini meydana getiren toplam on iki alt alanda yer alan 63 maddenin madde analiz sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Madde-alt ölçek toplam puanı arasında Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonuyla hesaplanan ve madde ayırmedicilik değeri olarak yordanan madde toplam puan korelasyon değerleri arasında .20'nin altında korelasyon gösteren maddeler bulunmaktadır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda madde analizi çalışması bulunmadığı için .20'nin altında korelasyon gösteren herhangi bir maddenin atımında bulunulmamış, ölçek halihazır şekliyle bırakılmıştır.

Tablo 9. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Alt Ölçeklerinin Madde Analizi Sonuçları

Alt Ölçekler	Madde	Stan.	Madde	Madde	Madde
Madde	Ortalaması	Sapma	Çıkarıldığında Ölçek Varyansı	Toplam Puan Korelasyonu	Çıkarıldığında Ölçek Alfası
Benlik Saygısı					
1. Madde	.0367	.1883	1.9306	-.0105	.5934
2. Madde	.0200	.1402	1.8849	.1752	.5711
3. Madde	.0767	.2665	1.6887	.2899	.5409
4. Madde	0.233	.1512	1.9034	.0819	.5784
5. Madde	.2000	.4007	1.4227	.3947	.5025
6. Madde	.0567	.2316	1.7599	.2392	.5534

Tablo 9'un devamı

Alt Ölçekler	Madde	Stan.	Madde	Madde	Madde
Madde	Ortalaması	Sapma	Çıkarıldığında	Toplam Puan	Çıkarıldığında
			Ölçek	Korelasyonu	Ölçek Alfası
			Varyansı		
7. Madde	.0600	.2379	1.7514	.2422	.5526
8. Madde	.4833	.5006	1.3785	.2820	.5560
9. Madde	.1267	.3332	1.4575	.4879	.4789
10. Madde	.2100	.4080	1.4546	.3449	.5207
Kendilik Kavramının Sürekliliği					
11. Madde	.0133	.1149	.9215	.3251	.3871
12. Madde	.0367	.1883	.8607	.3157	.3547
13. Madde	.1433	.3510	.6920	.3274	.2853
14. Madde	.4567	.4990	.5491	.2817	.3178
15. Madde	.4333	.4964	.6630	.1200	.4872
İnsanlara Güvenme					
16. Madde	.1900	.6748	.3509	.0891	-.0865
17. Madde	.0167	.1282	.8296	.1351	.0272
18. Madde	.1400	.3476	.7781	-.0349	.1197
19. Madde	.8767	.3294	.7471	.0385	.0474
20. Madde	.8500	.3577	.7560	-.0102	.0967
Eleştiriye Duyarlılık					
21. Madde	.1467	.3544	.4512	.0740	.4115
22. Madde	.6900	.4633	.2668	.2728	-.0187
23. Madde	.8267	.3792	.3779	.1938	.1997

Tablo 9'un devamı

Alt Ölçekler	Madde	Stan.	Madde	Madde	Madde
Madde	Ortalaması	Sapma	Çıkarıldığında	Toplam Puan	Çıkarıldığında
			Ölçek	Korelasyonu	Ölçek
			Varyansı		Alfası
Depresif Duygulanım					
24. Madde	.1833	.6717	2.7011	.2945	.5901
25. Madde	.2933	.4561	2.7503	.5582	.4914
26. Madde	.4400	.4972	2.8450	.4235	.5339
27. Madde	.2333	.4237	3.0087	.4181	.5447
28. Madde	.5933	.4920	3.0961	.2682	.5899
29. Madde	.7633	.7410	2.6864	.2334	.6321
Hayalperestlik					
30. Madde	.2600	.7029	.5920	.2767	.4563
31. Madde	.1200	.3255	1.0262	.3838	.3307
32. Madde	.0800	.2717	1.1134	.3452	.3790
33. Madde	.6367	.4818	.9449	.2224	.4303
Psikosomatik Belirtiler					
34. Madde	.3767	.4854	6.2371	.3470	.6731
35. Madde	.1700	.3763	6.5369	.3302	.6777
36. Madde	.5367	.4995	5.8839	.4872	.6486
37. Madde	.3567	.7289	5.3478	.4256	.6602
38. Madde	.3933	.4893	5.7946	.5433	.6393
39. Madde	.0867	.6168	6.5657	.1163	.7205
40. Madde	.1467	.6531	6.1798	.2179	.7037

Tablo 9'un devamı

Alt Ölçekler	Madde	Stan.	Madde	Madde	Madde
Madde	Ortalaması	Sapma	Çıkarıldığında	Toplam Puan	Çıkarıldığında
			Ölçek	Korelasyonu	Ölçek
			Varyansı		Alfası
41. Madde	.1633	.3703	6.4474	.3878	.6707
42. Madde	.4400	.4972	5.8559	.5031	.6459
43. Madde	.1867	.3903	6.4024	.3843	.6701
Kişilerarası İliş. Tehdit Hissetme					
44. Madde	.6700	.4710	.7720	.0995	.7278
45. Madde	.5833	.4938	.4996	.4767	.1221
46. Madde	.4400	.4972	.5175	.4353	.2003
Tartışmalara Katılma Derecesi					
47. Madde	.4500	.4983	.2504	.3326	.
48. Madde	.5200	.5004	.2483	.3326	.
Ana-Baba İlgisi					
49. Madde	.2676	.4434	2.5924	.2435	.6230
50. Madde	.4749	.5002	2.4291	.2933	.6107
51. Madde	.1806	.3853	2.3706	.5205	.5446
52. Madde	.1839	.3881	2.3090	.5741	.5282
53. Madde	.1538	.3614	3.3799	.5616	.5382
54. Madde	.1873	.7224	1.9788	.3129	.6413
55. Madde	.0468	.2116	3.0669	.0337	.6528

Tablo 9'un devamı

Alt Ölçekler	Madde	Stan.	Madde	Madde	Madde
Madde	Ortalaması	Sapma	Çıkarıldığında	Toplam Puan	Çıkarıldığında
			Ölçek	Korelasyonu	Ölçek Alfa'sı
			Varyansı		
Babayla İlişki					
56. Madde	.2852	.4523	2.6425	.1786	.5422
57. Madde	.4530	.4986	2.5279	.2101	.5319
58. Madde	.4664	.4997	2.3084	.3633	.4642
59. Madde	.7215	.4490	2.3779	.3829	.4619
60. Madde	.7248	.7553	1.9273	.2918	.5168
61. Madde	.6577	.4753	2.3559	.3619	.4674
Psşik İzolasyon					
62. Madde	.3667	1.0968	.1948	.1416	.
63. Madde	.2500	.4414	1.2029	.1416	.

3.4. ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİNİN GEÇERLİK BULGULARI

Rosenberg Benlik Saygısı ölçeğinin benlik saygısı alt alanının geçerlik düzeyi, kriter-ilişkili geçerlik ve yapı geçerliği yöntemleri kullanılarak incelenmiştir.

Kriter-ilişkili geçerlikte eş zaman/halihazır geçerlik düzeyini incelemek üzere Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri-Yetişkin Formu kriter olarak seçilmiştir. Bu amaçla Guttman tekniğine uygun olarak düzenlenmiş olan benlik saygısı alt alanının 6 maddesi ile Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri toplam puanları arasındaki ilişkinin düzeyi ele alınmıştır. Pearson Momentler Çarpımı

Korelasyon analizi sonucunda iki ölçek arasındaki korelasyon katsayısı $r=-.54$ olarak bulunmuştur. ($p<0.05$) İki ölçek arasındaki ilişki olumsuz yönde ancak istatistiksel açıdan anlamlıdır. Negatif yönde bir ilişkinin nedeni ise, iki ölçeğin puanlama yönlerinin farklı olmasıdır. Rosenberg benlik saygısı ölçeğinde düşük puan yüksek benlik saygısını, Coopersmith benlik saygısı envanterinde ise yüksek puan yüksek benlik saygısı düzeyini göstermektedir.

Benlik Saygısı alt alanının yapı geçerliğini görebilmek amacıyla 10 madde üzerinden faktör analizi yapılmıştır (Bkz. Tablo 10).

Tablo 10. Benlik Saygısı Alt Alanının Faktör Analizi Sonuçları

Madde No		Faktör Yüğü
FAKTÖR 1		
10	Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.	.65
3	Genelde kendimi başarısız bir insan olarak görme eğilimindeyim.	.58
5	Kendimden gurur duyacak fazla birşey bulamıyorum.	.66
8	Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.	.51
9	Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.	.71
Özdeğer		: 2.21
Top.Var.Açık %		: 22.1
FAKTÖR 2		
1	Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum	.25
2	Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.	.40
4	Bende diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar birşeyler yapabilirim.	.32
6	Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim	.69
7	Genel olarak kendimden memnunum.	.75
Özdeğer		: 1.26
Top.Var.Açık %		: 12.6

Faktör analizi işlemleri ana bileşenler analiz yöntemi ve varimax döndürme (rotasyon) modeline göre yapılmıştır. Tablo 10'da görüldüğü gibi, özdeğeri 1'den büyük iki faktör bulunmuştur. Faktör 1'in özdeğeri 2.21 ve toplam varyansı açıklama yüzdesi 22.1'dir. Bu faktörü 3,5,8,9 ve 10'uncu maddeler oluşturmuştur. Faktör 2'yi oluşturan maddeler ise 1,2,4,6 ve 7. maddelerdir. Faktör 2'nin özdeğeri 1.26 ve toplam varyansı açıklama yüzdesi 12.6'dır. Böylece benlik saygısı alt alanındaki iki faktörün toplam varyansın %34.7'sini açıkladığı görülmüştür.

Ayrıca Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin yapı geçerliğine ilişkin faktör analizi 63 madde üzerinden ana bileşenler yöntemine göre yapılmış toplam varyansın %64.3'ünü açıklayan ve özdeğeri 1'in üstünde olan 21 faktör elde edilmiştir. Ancak 12 faktörün dışındaki faktörlerde bir ya da iki maddeli ya da diğer faktörlerde de ortak faktör yükü taşıyan maddelerle karşılaşmıştır. Böylece varimax döndürme işlemine göre toplam varyansın %46.8'ini açıklayan ve özdeğeri 1'in üstünde olan 12 faktör değerlendirmeye alınmıştır. (Bkz Tablo 11)

Tablo 11. Rossenberg Benlik Saygısı Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

Madde No		Faktör Yüğü
FAKTÖR 1		
34	Hiç uykuya dalma yada uykunun sürekliliği açısından sorunuz olur mu?	.50
35	Hiç ellerinizin sizi rahatsız edecek kadar titrediği olur mu?	.48
36	Hiç sizi rahatsız edecek kadar sinirliliğiniz olur mu?	.59
37	Hiç sizi rahatsız edecek kadar çarpıntı hissettiğiniz olur mu?	.55
38	Hiç sizi rahatsız edecek kadar başınızın içinde basınç hissettiğiniz olur mu?	.65
41	Hiç sizi rahatsız edecek kadar ellerinizde terleme olur mu?	.48
42	Hiç rahatsız edici baş ağrıları çeker misiniz?	.65
43	Hiç rahatsız edici kabuslar görür müsünüz?	.53
44	Ulusal veya uluslararası önemi olan bir konuda görüşünüzü belirttiğinizde biri size gülerse ne hissedersiniz?	.33
	Özdeğer	: 5.46
	Top. Var. Açık %	: 9.3

Tablo 11'in devamı

Madde No		Faktör Yüklü
FAKTÖR 2		
51	5-6 Sınıflardayken karneniz iyi olduğunda anneniz çoğu zaman ilgilenmezdi.	.84
52	5-6 Sınıflardayken karneniz iyi olduğunda babanız çoğu zaman ilgilenmezdi.	.84
53	5-6 Sınıflardayken karneniz kötü olduğunda anneniz çoğu zaman ilgilenmezdi.	.81
54	5-6 Sınıflardayken karneniz kötü olduğunda babanız çoğu zaman ilgilenmezdi.	.50
Özdeğer		: 3.06
Top.Var.Açık %		: 5.2
FAKTÖR 3		
11	Kendiniz hakkındaki düşünceleriniz değişkenlik gösterir mi, yoksa her zaman aynı mıdır?	.68
12	Hiç kendiniz hakkında birgün bir görüşe, başka birgün daha farklı bir görüşe sahip olduğunuzu farketmiş olursunuz mu?	.59
13	Kendim hakkındaki görüşlerimin çok çabuk değiştiğini farkettim.	.41
14	Kendim hakkında bazı günler olumlu, bazı günlerse olumsuz düşüncelere sahip oluyorum.	.35
1	Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.	.33
6	Kendime karşı olumlu bir tutumum içindeyim.	.50
7	Genel olarak kendimden memnunum.	.46
9	Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.	.59
Özdeğer		: 2.6
Top.Var.Açık %		: 4.4
FAKTÖR 4		
24	Genelde ne kadar mutlusunuzdur?	.40
25	Genelde oldukça mutlu bir kişi olduğumu düşünüyorum.	.68
26	Genel olarak kendinizi neşeli bir ruh hali içinde mi, yoksa neşesiz bir ruh hali içinde mi hissedersiniz?	.64
27	Hayattan çok zevk alıyorum	.63
15	Şu günlerde kendim hakkındaki görüşlerimi hiçbirşeyin değiştirmeyeceğini düşünüyorum.	.31
62	Yalnız bir insan olmaya eğilimli misinizdir?	.31
Özdeğer		: 2.48
Top.Var.Açık %		: 4.2
FAKTÖR 5		
22	Eleştiri yada azarlama beni çok fazla incitir.	.30
23	Yanlış yaptığınız birşey için biri size güldüğünde veya suçlandığında ne kadar rahatsız olursunuz?	.32
45	Ulusal veya uluslararası sorunlar tartışıldığında genellikle kötü izlenim bırakacak birşey söylemektense hiçbirşey söylememeyi tercih ederim.	.67
46	Toplumsal konularla ilgili tartışmalarda insanları kızdıracak birşey söylemektense hiçbir şey söylememeyi tercih ederim.	.57
47	Uluslararası konuları tartışır mısınız?	-.66
48	Arkadaşlarınızla birlikte uluslararası konular tartıştığınız zaman tutumunuz nasıl olur?	-.56
Özdeğer		: 2.24
Top.Var.Açık %		: 3.8

Tablo 11'in devamı

Madde No		Faktör Yüğü
FAKTÖR 6		
49	Siz 10-11 yaşınızdayken anneniz arkadaşlarınızı tanır mıydı?	.83
50	Bu dönemde babanız arkadaşlarınızı tanır mıydı?	.69
57	Büyümekte olduğunuz dönemde babanız arkadaşlarınızı tanır mıydı?	-.70
	Özdeğer : 2.05	
	Top.Var.Açık % : 3.5	
FAKTÖR 7		
16	Başınıza gerçekten birşey geldiğinde kimse sizin durumunuzla pek ilgilenmeyecektir.	.53
30	Çoğu zaman başka birşey yaptıktan sonra oturup hayal kurmayı tercih ediyorum.	.63
31	Bana hayalperest denilebilir.	.49
32	Zamanın büyük kısmını hayal kurmakla geçiririm.	.50
33	Gelecekte nasıl bir insan olacağınız konusunda hayal kurar mısınız?	.37
55	Sizce diğeri aile bireyleri sizin söylediğiniz şeylerle ne kadar ilgilenirler.	.41
	Özdeğer : 2.02	
	Top.Var.Açık % : 3.4	
FAKTÖR 8		
58	Anne ve babanızın hangisiyle daha rahat konuşabiliyorsunuz?	.58
59	Anne ve babanızdan hangisi sizi daha çok över?	.71
60	Anne ve babanızdan hangisi size daha çok şefkat gösterir?	.52
61	Anne ve babanız anlaşamadıkları zaman siz genellikle hangisinden yana olursunuz?	.64
	Özdeğer : 1.7	
	Top.Var.Açık % : 2.9	
FAKTÖR 9		
19	Dikkatli davranmazsanız insanlar sizi kullanacaklardır.	.52
8	Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.	.50
23	Yanlış yaptığınız birşey için biri size güldüğünde veya suçladığında ne kadar rahatsız olursunuz?	.36
28	Ben de mutlu gördüğüm kişiler kadar mutlu olabilmeyi isterdim.	.46
	Özdeğer : 1.61	
	Top.Var.Açık % : 2.7	
FAKTÖR 10		
1	Kendimi en az diğeri insanlar kadar değerli buluyorum.	.38
17	İnsanın doğasında yardımlaşma gerçekten vardır.	.79
40	Egzersiz veya çalışma zamanları dışında hiç sizi rahatsız edecek kadar nefes darlığı hissettiğiniz olur mu?	.57
	Özdeğer : 1.56	
	Top.Var.Açık % : 2.6	

Tablo 11'in devamı

Madde No		Faktör Yüğü
FAKTÖR 11		
21	Eleştiriye karşı ne kadar hassassınızdır.	.59
15	Şu günlerde kendim hakkımdaki görüşlerimi hiçbirşeyin değiştirmeyeceğini düşünüyorum.	-.37
24	Genelde ne kadar mutlusunuzdur.	.54
14	Kendim hakkında bazı günler olumlu, bazı günlerse olumsuz düşüncelere sahip oluyorum.	-.31
7	Genel olarak kendimden memnunum.	.34
35	Hiç ellerinizin sizi rahatsız edecek kadar titrediğı olur mu?	.37
Özdeğer		: 1.46
Top.Var.Açık %		: 2.5
FAKTÖR 12		
5	Kendimde gurur duyacak fazla birşey bulamıyorum.	.37
13	Kendim hakkımdaki görüşlerimin çok çabuk değiştiğini farkettim.	.45
20	İnsanlar daha çok başkalarına yardım etmeyi mi yoksa kendi çıkarlarını düşünmeye mi eğilimlidir?	-.60
46	Toplumsal konularla ilgili tartışmalarda insanları kızdıracak birşey söylemektense hiçbirşey söylememeyi tercih ederim.	.34
62	Yalnız bir insan olmaya eğilimli misinizdir?	.38
Özdeğer		: 1.33
Top.Var.Açık %		: 2.3

3.5. BENLİK SAYGISI ÜZERİNDE ETKİLİ OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN FAKTÖRLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmanın amaçları doğrultusunda yanıt aranan diğeri bir soru da örneklem grubunun benlik saygısı düzeylerinin, benlik saygısı ile ilgili olduğu düşünölen etkenler açısından araştırılmasıdır. Bu çerçevede, araştırmacı tarafından hazırlanmış olan ve bireysel bilgi formunda yer alan değişkenlerle örneklem grubunun benlik saygısı düzeyleri arasında farklılaşmaların olup olmadığı incelenmiştir.

Benlik saygısı puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

	Kadın N=150		Erkek N=150		t
	\bar{x}	Ss	\bar{x}	Ss	
Benlik Saygısı	.94	1.19	1.49	1.24	-3.90

P<0.0001

Tablo 12'de görüldüğü gibi, kadınların benlik saygısı toplam puanlarının ($\bar{x}=0.94, Ss=1.19$) erkeklerin puanlarından ($\bar{x}=1.49, Ss=1.24$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle kadınların benlik saygısı toplam puan ortalaması ile erkeklerin benlik saygısı toplam puan ortalaması arasında istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. ($t=-3.90, s.d: 298 p<0.0001$)

Örneklem grubunun benlik saygısı puanlarının yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Tablo 13'de sunulmuştur.

Tablo 13. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Yaş Açısından Karşılaştırılması

Varyasyon Kaynağı	Sd	Kareler Toplamı	Ortalama Kareler	F
Gruplar Arası	3	11.4377	3.8126	2.5028
Gruplar İçi	296	450.9089	1.5233	
Toplam	299	462.3467		

p>0.05

Tablo 13'de görüldüğü gibi örneklem grubunun benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların yaş değişkeni açısından karşılaştırılması amacıyla uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, yaş değişkeni ile benlik sayısı puanları arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür.

Örneklem grubunun benlik saygısı puanlarını eşin eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular Tablo 14'de sunulmuştur.

Tablo 14. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Eşin Eğitim Düzeyi Açısından Karşılaştırılması

Varyasyon Kaynağı	Sd	Kareler Toplamı	Ortalama Kareler	F
Gruplar Arası	2	28.8892	14.4446	10.1242
Gruplar İçi	241	343.8444	1.4267	
Toplam	243	372.7336		

$p < 0.05$

Tablo 14'de görüldüğü gibi örneklem grubunun benlik saygısı puanları ile eşin eğitimi arasında yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılaşmanın olduğu bulunmuştur. Farklılığın kaynağını saptamak amacıyla uygulanan Scheffe Testi sonucunda, üniversite mezunu eşleri olan deneklerin ($n=75$, $\bar{x}=0.77$) benlik saygısı düzeylerinin, okur-yazar ve ilkökul mezunu grubunda yer alan ($n=70$, $\bar{x}=1.64$) deneklerden ve ortaokul, lise mezunu grubunda yer alan ($n=99$, $\bar{x}=1.35$) deneklerden daha yüksek olduğunu ve farklılaştığı görülmüştür.

Örnekleme grubunu benlik saygısı puanlarının eğitimi düzeyini değerlendirme açısından farklılaşmanın olup olmadığına ilişkin bulgular Tablo 15'de sunulmuştur.

Tablo 15. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Eğitim Açısından Karşılaştırılması

Varyasyon Kaynağı	Sd	Kareler Toplamı	Ortalama Kareler	F
Gruplar Arası	3	53.4932	17.8311	12.9123
Gruplar İçi	296	407.3764	1.3809	
Toplam	299	460.8696		

$p < 0.05$

Tablo 15'de izlendiği üzere, benlik saygısı puanları ile eğitim düzeyini değerlendirme açısından yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Farklılığın kaynağını saptamak amacıyla uygulanan Scheffe Testine göre, üniversite mezunu bireylerin ($\bar{x}=1.82$, $n=117$) ilkökul mezunu ($\bar{x}=1.81$, $n=55$) ve ortaokul mezunu ($\bar{x}=1.89$, $n=34$) bireylerin benlik saygısından farklılaştığı bulunmuştur. Ayrıca lise mezunu bireylerin benlik saygısı düzeyinin de ($\bar{x}=1.13$, $n=94$) benzer olarak ilkökul ve ortaokul mezunu bireylerin benlik saygısı düzeylerinden farklılaşma gösterdiği bulunmuştur.

Örnekleme grubunun benlik saygısı puanlarının gelir düzeyini değerlendirme açısından farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16: Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Gelir Düzeyi Açısından Karşılaştırılması.

	Düşük N= 136		Orta-Yüksek N= 163		t
	\bar{x}	Ss	\bar{x}	Ss	
Benlik Saygısı	1.56	1.33	1.08	1.41	2.94

$p < 0.05$

Tablo 16'da görüldüğü gibi örneklem grubunun benlik saygısı puanları ile gelir düzeyini değerlendirme bakımından yapılan t-testi sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Örneklem grubundan elde edilen verilere bakıldığında da gelir düzeyini 8 kişi yüksek olarak belirtmiştir. Analizlerde ise bu 8 kişilik grup orta gelir düzeyi grubuna dahil edilmiştir. Sonuç olarak gelir düzeyi düştükçe benlik saygısının da azaldığı görülmektedir.

Örneklem grubunun benlik saygısı puanlarını meslek değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Meslek Değişkeni Açısından Karşılaştırılması

Varyasyon Kaynağı	Sd	Kareler Toplamı	Ortalama Kareler	F
Gruplar Arası	3	50.9854	16.9951	12.1891
Gruplar İçi	296	411.3156	1.3943	
Toplam	299	462.3010		

$p < 0.05$

Tablo 17'de görüldüğü üzere, örneklem grubunun benlik saygısı puanları ile meslek değişkenleri arasında yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Meslek grupları arasındaki farklılaşmanın kaynağını saptamak amacıyla uygulanan Scheffe testi sonucunda; üniversite mezunu örgün meslekler grubunda bulunan deneklerin ($n=107$, $\bar{x}=0.82$), büro hizmetlerinde görev yapan personel ($n=101$, $\bar{x}=1.09$) ile ilkokul eğitim düzeyine sahip olup vasıfsız grupta yer alan personelin ($n=79$, $\bar{x}=1.86$) benlik saygısı düzeylerinden farklılıklar gösterdiği bulunmuştur.

Örneklem grubunun benlik saygısı puanlarının yaptığı işten memnun olma ve memnun olmama değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların İşinden Memnun Olma/Olmama Açısından Karşılaştırılması

Varyasyon Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Ortalama Kareler	F
Gruplar Arası	3	5.4786	2.7393	1.781
Gruplar İçi	297	456.8681	1.5383	
Toplam	299	462.3467		

$p>0.05$

Tablo 18'de görüldüğü gibi örneklemin benlik saygısından aldığı puanlar tek yönlü varyans analizi ile değerlendirildiğinde bireylerin yaptığı işten memnun olma ($\bar{x}=1.09$, $n=144$), biraz memnun olma ($\bar{x}=1.25$, $n=108$) ve memnun olmama ($\bar{x}=1.48$, $n=48$) durumları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

Örneklem grubunun benlik saygısı puanlarının köken değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 19. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Köken Açısından Karşılaştırılması

	Köy-Kasaba N=164		Kent N=136		t
	\bar{x}	Ss	\bar{x}	Ss	
Benlik Saygısı	1.32	1.13	1.08	1.4	1.69

$p > 0.05$

Tablo 19'da görüldüğü gibi örneklem grubunun benlik saygısı puanları ile köken değişkeni açısından karşılaştırılması için uygulanan bağımsız örneklem için t-testi sonucunda köy-kasaba kökenli denek grubunun benlik saygısı düzeyleri ile kent kökenli denek grubunun benlik saygısı düzeyleri arasında istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür.

Örneklem grubun benlik saygısı puanlarını büyükşehirde yaşama süresi değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular Tablo 20'de sunulmuştur.

Tablo 20. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Büyükşehirde Yaşama Süresi Açısından Karşılaştırılması

Varyasyon Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Ortalama Kareler	F
Gruplar Arası	3	1.7086	.8543	.5508
Gruplar İçi	297	460.6381	1.5510	
Toplam	299	462.3467		

$p > 0.05$

Tablo 20'de görüldüğü üzere, örneklem grubunun benlik saygısı düzeylerinin 0-10 yıl arasında büyük şehirde yaşayanlar (\bar{x} 1.06, n=43), 10-20 yıl arasında büyük şehirde yaşayanlar (\bar{x} =1.32, n=72) ve 20 yılın üstünde büyük şehirde yaşayanlar (\bar{x} =1.20, n=185) arasındaki tek yönlü varyans analizi sonucunda istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

Örneklem grubunun benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Tablo 21'de sunulmuştur.

Tablo 21. Benlik Saygısı Ölçeğinden Alınan Puanların Kardeş Sayısı Açısından Karşılaştırılması

Varyasyon Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Ortalama Kareler	F
Gruplar Arası	3	11.9654	3.9885	2.04
Gruplar İçi	296	576.6313	1.9481	
Toplam	299	588.5967		

$p > 0.05$

Tablo 21'de görüldüğü gibi örneklem grubunun benlik saygısı alt alanından aldıkları puanların kardeş sayısına göre farklılaşmanın olup olmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmıştır. Analiz sonucunda tek çocuk (\bar{x} =0.37, n=8), iki ile üç kardeşi olan (\bar{x} =1.20, n=103), dört ile altı kardeşi olan (\bar{x} =1.27, n=102) ve altıdan fazla kardeşi olan (\bar{x} =1.21, n=87) gruplar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür.

BÖLÜM 4

TARTIŞMA VE SONUÇ

Kişiliğin en temel yapılarından biri olarak kabul edilen benlik kavramı psikolojide merkezi bir önem taşımaktadır. Zaman içerisinde kendimiz konusunda sahip olduğumuz görüşü yansıtan benlik kavramının en yakın ölçümüne dayanan benlik saygısı ise kişinin kendini tüm yönleriyle benimsemesi ve değer vermesidir (Greenwald, 1988; Rosenberg, 1965, 1979).

Bu araştırma Morris Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen global düzeyde benlik saygısını ölçmeyi amaçlayan Rosenberg Benlik Saygısı ölçeğinin yetişkin örneklemdaki güvenilirliği ve geçerliğinin bir çalışması üzerine temellendirilmiştir.

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda yapılan ve bulgular bölümünde sunulmuş olan istatistiksel analizlerin sonuçları değerlendirilerek tartışılacaktır.

Araştırmadaki ilk temel bulgu, kamu sektöründe çalışan yetişkin örneklemin Rosenberg Benlik Saygısı ölçeğinin oniki alt alanından aldıkları puanların ortalama ve standart sapmalarının incelenmesi üzerine olmuştur. Örneklem grubunun benlik saygısı alt alanından aldıkları puanlara bakıldığında, örneklemin % 68'inin benlik saygısının yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Benlik saygısı çeşitli durumlarla ilişkisi olduğu kabul edilerek düzenlenen diğer alt alanlarla ilişkileri değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Bireylerin benlik saygısının sürekliliğinin bir göstergesi olarak kabul edilen kendilik kavramının sürekliliği ile benlik saygısı arasında $r=.40$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($p<0.0001$). Bireylerin benlik saygısı düzeyi arttıkça kendilik kavramının

sürekliliği de artmaktadır. Bu bulgu Rosenberg'in ergen örneklemeden elde ettiği sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Benlik saygısı ve insanlara güvenme boyutu birlikte değerlendirildiğinde; tüm örneklem grubunun insanlara orta düzeyde bir güven duydukları ve benlik saygısı ile insanlara güvenme sırasında anlamlı bir ilişkinin varolduğu görülmüştür ($r = .13$, $p < 0.05$). Bireylerin benlik saygısı azaldıkça, insanlara olan güveninde azalma göstereceği söylenebilir.

Benlik saygısı ve depresif duygulanım ($r = .30$, $p < 0.0001$), benlik saygısı ve hayalperestlik ($r = .12$, $p < 0.05$), benlik saygısı ve psikosomatik belirtiler ($r = .13$, $p < 0.05$), benlik saygısı ve ana-baba ilgisi ($r = .15$, $p < 0.05$) alt alanları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Benlik saygısı arttıkça, depresif duygulanım, hayalperestlik ve psikosomatik belirtilerin azaldığı literatürde yapılan çalışmalarla da desteklenmiştir.

Nitekim Beck (1967) düşük benlik saygısının depresyonun önemli ayırıcı özelliklerinden biri olduğunu göstermiştir. Luck ve Heiss (1972)'in beyaz yetişkin erkek örnekleminde yaptıkları bir araştırmada benlik saygısının depresyon, somatik anksiyete, uyumsuzluk ve eleştiriye karşı incinmeyle anlamlı ilişkiler gösterdiklerini bulmuşlardır. (Rosenberg, 1979).

Benlik saygısı ile eleştiriye duyarlılık ($r = .06$, $p > 0.05$) ve tartışmalara katılma ($r = -.01$, $p > 0.05$) boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu alt alanlarda yetişkin örneklemin orta düzeyde eleştiriye duyarlılık gösterdikleri ve tartışma ortamlarına girmekten, tartışmalara katılmaktan kaçındıkları gözlenmiştir. Buna karşın benlik saygısı ile kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ($r = .16$, $p < 0.01$) ve benlik saygısı ile psikik izolasyon ($r = .17$, $p < 0.01$)

arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Benlik saygısı düşük olan bireylerin psikik izolasyona daha eğilimli oldukları, kişilerarası ilişkilerde sorun yaşadıkları ve kişilerarası ilişkilerde tehdit hissettikleri ifade edilmektedir. (Rosenberg, 1979; Geist, 1982).

Rosenberg Benlik Saygısı ölçeğinin güvenilirlik analizleri ölçeğin benlik saygısını ölçen alt alanının (10 madde için) Guttman ölçekleme tekniğine göre düzenlenmiş olması nedeniyle Guttman formülasyonuna göre yeniden üretilebilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Birikimli ölçekler olarak da bilinen Guttman ölçeklerinde madde sayısı sınırlı olarak tutulmakta (8-10 madde) ve bu maddelerden elde edilecek her farklı ölçek puanı için tek bir cevap kombinasyonu bulunmaktadır. Böylece ölçmede tek boyutluluk soruruna daha çok yaklaşıldığı düşünülmektedir. Guttman ölçeklerinde cevaplayıcılardan her maddeyi onaylayıp onaylamadıklarına ilişkin yanıtlar alınır. Her cevaplayıcının, puanı onaylanan ifade sayısını göstermektedir. Her madde için sadece iki yanıt bulunur ve dikotomik olarak (1 ve 0, ya da + ve -) puanlanır. Scalogram analizinde ilk adım kurallara uygun olmayan cevap kalıbının saptanmasıdır. Maddeler en olumludan en olumsuz doğru sıralanır ve deneklerin yanıtlarına göre cevap kalıbı belirlenir. Bu cevaplama kalıbına uygun olmayan cevaplar hatalı cevap sayılır. Bu tür kural dışı cevaplama kalıpları bulunduktan sonra üretilebilirlik katsayısı hesaplanır. (Torgerson, 1958; Balcı, 1995).

Araştırmamızda deneklerin her bir maddeyi onaylama ve onaylamama frekanslarına bakılarak ölçeğin cevap kalıbı çıkarılmıştır. Cevap kalıbı incelendiğinde örneklem grubunun ölçeğin hazırlandığı şeklinde yer alan cevap kalıbıyla aynı olduğu görülmüştür. Daha sonra uygun cevaplama yapmayan denekler toplam hata olarak değerlendirilmiştir. Böylece yeniden üretilebilirlik

katsayısı .93 olarak bulunmuştur. Bu değer Guttman ölçeklemesine göre kabul edilebilir düzeyde olup, Rosenberg'in (1965) ergenler grubu ile yaptığı çalışmadan elde ettiği sonuçla benzerlik göstermektedir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin oniki alt alanının güvenilirlik analizleri klasik test teorisine göre ölçeğin tek bir uygulama sonucunda hesaplanan içtutarlık katsayıları hesaplanmıştır. İchtutarlık katsayısı hem madde homojenliğinin hem de madde kalitesinin bir göstergesidir. Cronbach (1951) tarafından geliştirilen ve Cronbach Alpha olarak bilinen Alpha katsayısı içtutarlık katsayısının bir indeksi olarak kullanılır ve teorik bir güvenilirlik katsayısının en düşük sınırı olarak düşünülebilir (Algina ve Crocker, 1986).

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin oniki alt alandaki içtutarlık Cronbach Alpha değerleri .07 ile .70 arasında bir dağılım göstermiştir. (Bkz, Tablo 8). Tipik performansı değerlendiren testlerin kabul edilebilir güvenilirlik katsayıları düşünüldüğünde elde edilen Alpha değerlerinin düşük olduğu söylenebilir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin güvenilirlik incelemeleri çerçevesinde madde analizleri yapılmıştır. Ölçekteki her alt alanın madde toplam test puanı korelasyonlarına ve madde ayırdedicilik değeri olarak yorumlanan değerlere bakıldığında madde revizyonu için gerekli görülen .20'nin altında korelasyon gösteren maddelerle karşılaşmıştır. Özellikle en düşük alpha değerlerine sahip olan insanlara güvenme ($\alpha=.07$), psişik izolasyon ($\alpha=.18$) ve eleştiriye duyarlılık ($\alpha=.31$) alt alanlarındaki maddelerin, madde toplam puan korelasyonları .20'nin altında değerler almışlardır. Ancak

araştırmamızda ölçeğin yeniden yapılandırılması amaçlanmadığından dolayı madde atımında bulunulmamıştır (Bkz, Tablo 9).

Benlik kavramının yapısal çerçevesini incelediğimizde pek çok etken faktörün varolduğu bilinmektedir. Bireyin benlik kavramının içinde bulunduğu toplumsal ortamdan soyutlanamaz oluşu nedeniyle diğer insanlarla ilişki ve etkileşimlerden kaynaklanan sosyal benlik oldukça önemli bir boyuttur. (Cooley, 1968; Mead, 1934). Araştırmamızın bulgularında da benlik saygısının geçerlik alt alanları olarak düşünülen insanlara güvenme, psişik izolasyon ve kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme alanlarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur.

İçtutarlık analizleri sonucunda, kabul edilebilir güvenirlik katsayılarına ulaşılmaması ileride yapılacak çalışmalarda benlik kavramının yapısal özellikleriyle ilişkili spesifik alanların işlevsel tanımlarının dikkatlice yapılması uygun olacaktır. Ayrıca madde spesifikasyonlarının kültürümüze özgü etkenlerin etkili olabileceği gözönünde bulundurularak hazırlanması önemli görülmektedir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin benlik saygısı alt alanının kriter-ilişkili geçerliğinde, eş zaman geçerlik düzeyine kriter olarak Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri Yetişkin Formu kullanılmıştır. İki ölçeğin toplam puanları arasında olumsuz yönde ancak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.54$, $p < 0.05$) (Puanlamanın ters yönde olması nedeniyle). Bu bulgu Silber ve Tippett (1965)'in iki ölçek arasında halihazır/eş zaman geçerlik katsayısıyla ($r = .59$) benzerlik göstermektedir.

Benlik saygısı alt alanının yapı geçerliği 10 madde üzerinden faktör analiziyle araştırılmıştır. Ana bileşenler analiz yöntemi ve varimax rotasyonundan sonra toplam varyansın % 34.7'sini açıklayan özdeğeri 1'den büyük iki faktör bulunmuştur. Bu bulgu

Kaplan ve Pokorny (1969) tarafından 500 kişilik yetişkin örnekleme benlik saygısının 10 maddesi ile yapılan faktör analizi sonuçlarıyla uyumlu bulunmuştur. Kaplan ve Pokorny'nin çalışmasında toplam varyansın % 45'ini açıklayan iki faktör bulunmuştur. Birinci faktöre giren maddelerle (8. 9. ve 10.), ikinci faktörde yer alan maddeler (1. 2. ve 4.) Kaplan ve Pokorny'nin çalışmalarıyla uygunluk göstermektedir. Kaplan ve Pokorny birinci faktörü benlik değerini azaltma (küçümseme) (self-deragation) ve ikinci faktörü de bireysel değerlerin basmakalıp savunmalarını yansıtan durumlar olarak adlandırmışlardır.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin yapı geçerliği 63 madde üzerinden geçerlik alt alanlarıyla birlikte ana bileşenler yöntemine göre yapıldığında, varimax rotasyonunun sonucunda toplam varyansın % 64.3'ünü açıklayan 21 faktörle sonuçlandığı görülmüştür. Ancak 12 faktörün dışındaki faktörlerde bir ya da iki madde bulunduğu, ayrıca bu maddelerin de diğer faktörlerde faktör yükü bulunan ortak maddeler olduğu gözlenmiştir. Böylece değerlendirme toplam varyansın % 46.8'ini açıklayan özdeğeri 1'den büyük 12 faktör üstünden yapılmıştır. Faktör, 1, psikosomatik belirtileri (özdeğeri 5.46, toplam varyansı açıklama % 9.3), faktör 2 ana-baba ilgisini (özdeğeri 3.06, toplam varyansı açıklama % 5.2), faktör 3 kendilik kavramının sürekliliği ve benlik saygısı (özdeğeri 2.6, toplam varyansı açıklama %4.4) faktör 4 depresif duygulanım (özdeğeri 2.48, toplam varyansı açıklama %4.2) faktör 5 eleştiriye duyarlılık ve tartışmalara katılma derecesi (özdeğeri 2.24, toplam varyansı açıklama % 3.8), faktör 6 baba ilgisi (özdeğeri 2.05, toplam varyansı açıklama % 3.5), faktör 7 hayalperestlik (özdeğeri 2.02, toplam varyansı açıklama % 3.4) ve faktör 8 baba ilgisinin diğer maddeleriyle ayrı bir faktör oluşturmuştur. Bu 8 faktör ölçeğin

orjinalindeki madde dağılımıyla büyük ölçüde uygunluk göstermektedir. (Özdeğeri 1.7, toplam varyansı açıklama % 2.9) Faktör 9, 10, 11 ve 12 ise ölçeğin orjinal yapısından farklı yeni faktör boyutları oluşturmuştur. Faktör 9, başkaları tarafından aldatılacağını düşünme, mutlu olmama, kendine saygı duyamama ve eleştiriye duyarlılığı içermektedir. Bu faktör kendine güvensizlik olarak isimlendirilebilir. (Ayrıca faktör 9'un özdeğeri 1.61 ve top. varyansı açıklama yüzdesi 2.7 dir.) Faktör 10, kişinin kendini değerli bulması ve yardım almayı içermektedir. 10. faktör insana verilen değer olarak isimlendirilebilir. (Bu faktör için özdeğer 1.56 ve toplam varyansı açıklama yüzdesi ise 2.6 olarak bulunmuştur.)

Faktör 11, mutlu olma, kendi hakkındaki olumlu ve olumsuz düşünceleri, kendilik kavramının sürekliliği ve eleştiriye duyarlılığı içermektedir. 11. Faktörü günlük olaylara karşı benlik saygısını koruma ihtiyacı olarak isimlendirilebilir. (Bu faktör için özdeğer 1.46, ve toplam varyansı açıklama yüzdesi ise 2.5 dir.)

Faktör 12 ise, gurur, düşüncelerdeki değişkenlik ve sosyal olaylar karşısındaki tutumları içermektedir. Bu faktör de, kişilerarası ilişkilerde güvensizlik olarak isimlendirilebilir. (12. faktörün özdeğeri 1.33 ve toplam varyansı açıklama yüzdesi 2.3 dür.)

Faktör analizi sonuçları değerlendirildiğinde ölçeğin yetişkin örnekleme de 12 faktörlü bir yapı göstermesine karşın alt alanlara giren maddelerde bazı farklılaşmaların olduğu görülmektedir.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda bireylerin benlik saygısı düzeyleri çeşitli sosyo-demografik değişkenlerle ilişkileri araştırılmıştır. Ancak literatürde yetişkin örneklem üzerinde yapılan araştırmaların azlığı elde edilen bulguların tam bir karşılaştırma yapılmasına olanak sağlamamaktadır. Bu nedenle araştırmamızın

sonuçlarının daha çok gelecekte yapılacak incelemelere temel oluşturacağını umuyoruz.

Cinsiyet değişkeni açısından kamu sektöründe çalışan kadınların benlik saygısı düzeyi ($\bar{X} = .94$, $n = 150$) erkeklerin benlik saygısı düzeyinden ($\bar{X} = 1.49$, $n = 150$) daha yüksek bulunmuş ve cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür. ($t = -3.90$, s.d: 298, $p < 0.001$) Kadınların iş yaşamında etkin olarak yer almalarının benlik saygısını artırıcı bir etken olabileceği düşünülebilir.

Yaş değişkeni açısından, bireylerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür. Örneklem grubunun % 5.7'si (19-25 yaş) ilk yetişkinlikte % 87.7'si (26-45 yaş) orta yetişkinlikte ve % 6.7'si de (46-55 yaş) son dönem yetişkinlik grubunda yer almaktadır. Örneklem grubunun benlik saygısı ortalamalarına bakıldığında ilk yetişkinlikte yüksek ($\bar{X} = .47$, $n = 17$), orta yetişkinlik döneminde ortalamanın biraz düştüğü ($\bar{X} = 1.26$, $n = 163$) ve son dönem yetişkinlikte tekrar yükseldiği ($\bar{X} = 1.05$, $n = 20$) söylenebilir.

Eğitim düzeyi açısından, bireylerin benlik saygısı düzeyleri değerlendirildiğinde; üniversite veya yüksekokul mezunu bireylerin ($\bar{x} = .82$, $n = 118$) ve lise mezunu ($\bar{x} = 1.13$, $n = 94$), ilkokul ($\bar{x} = 1.81$, $n = 54$) ortaokul mezunu ($\bar{x} = 1.89$, $n = 34$) bireylerin benlik saygısından farklılaştığı bulunmuştur. Eğitim düzeyi arttıkça bireylerin benlik saygısı düzeyinin de arttığı söylenebilir.

Ayrıca benlik saygısı düzeyinin örneklemdaki evli deneklerin eşlerinin eğitim düzeyleri açısından karşılaştırılmasında da eğitim düzeyleri ve benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Eşleri üniversite mezunu olan bireylerin benlik saygısı

düzeyi ($\bar{x} = 1.64$, $n = 75$), okur-yazar, ilkokul mezunu ($\bar{x} = 1.35$, $n = 99$) bireylerin benlik saygısı düzeyinden farklılaşmaktadır.

Meslek değişkeni açısından, bireylerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Üniversite mezunu ($\bar{x} = .82$) meslek gurubunda yer alan deneklerin, büro hizmetlerinde görev yapan personelden ($\bar{x} = 1.09$) ve ilkokul eğitim düzeyine sahip vasıfsız personelden ($\bar{x} = 1.86$) farklılaştığı ve daha yüksek benlik saygısına sahip oldukları görülmüştür.

Sonuç olarak, bireylerin aldıkları eğitim düzeyi arttıkça benlik saygısının da yükselmekte olduğu ve meslek yoluyla kazanılan statü ile de benlik saygısının yükseldiği düşünülmektedir.

Benlik saygısı düzeylerinin, kent ve kırsal kökenli olma ile büyük şehirde yaşama süreleri açısından yapılan karşılaştırmalarda anlamlı farklılaşmalar bulunamamıştır. Örneklem grubunun %55'inin kasaba ve köy kökenli olarak kendilerini değerlendirmelerine karşın, kültürel faktörlerin daha çok benlik saygısını destekleyici özellikler gösterdiği kültürümüze özgü etmenlerin, benlik saygısı üzerinde etkileri olduğu düşünülebilir.

Gelir düzeyini değerlendirme açısından, düşük gelire sahip bireylerle, orta düzeyde gelire sahip bireyler arasında benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Ekonomik düzeyin benlik saygısı üzerinde etkili olan bir faktör olduğu bilinmektedir. Çünkü bireylerin benlik saygısı aynı zamanda maddi olarak kendilerine sağlayabildikleri olanaklar çerçevesinde artış göstermektedir. Araştırmamızda da bu kuramsal görüşleri destekleyici bulgular ortaya çıkmıştır.

Benlik saygısı ile yaptığı işten memnun olma ve olmama değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Bu bulgu

ülkemizin toplumsal yaşam koşulları çerçevesinde ve işsizlik gibi bir sorunun yoğun olarak da yaşandığı göz önünde bulundurulduğunda sonuçların kısmen de olsa doğru olduğu düşünülebilir.

Kardeş sayısı değişkeni açısından, bireylerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Rosenberg'in (1965) ergen örneklem grubunda yaptığı araştırmada tek çocukların benlik saygısı düzeylerinin kardeş sayısı birden fazla olanlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak yetişkin yaşamında bireylerin aile olma özelliklerini yaşamaları ve kardeşler arasında sosyal dayanışmanın daha yoğun olarak yaşandığı düşünülebilir.

Sonuç olarak benlik kavramı ve buna bağlı olarak benlik saygısının ölçümünde yapısal sorunların varolduğu görülmektedir. Araştırmamızdan elde edilen bulgulara bakıldığında, benlik saygısı alt alanının Guttman formülasyonuna göre uygun yeniden üretilebilirlik katsayısı bulunmuştur. Ancak Guttman ölçekleme tekniğinin ölçekteki madde sayısını sınırlandırması ve ölçmede tek boyutluluk sorununu tam olarak çözemediği faktör analizi bulgularıyla da desteklenmiştir. İç tutarlık güvenirlik analizleri sonucunda da alpha değerlerinin kabul edilebilir düzeyin altında kaldığı ve madde toplam puan test korelasyonlarında madde ayırdedicilik indekslerinin .20'nin altında değerler aldığı görülmüştür. Bu nedenle benlik kavramının pek çok faktörle ilişkili olduğu bilinmekle birlikte, benlik saygısının ölçümünde spesifik alt alanların dikkatli bir şekilde sınırlandırılması ve kültürümüze özgü etkenler dikkate alınarak ölçek geliştirme çalışmalarına ağırlık verilmesi önemli görülmektedir.

ÖZET

Bu araştırma Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin yetişkin örnekleme güvenirlik ve geçerlik çalışmalarını kapsamaktadır. Ayrıca benlik saygısı ile ilişkili olabilecek sosyo-demografik değişkenler incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini, İzmir İl Sağlık Müdürlüğü, Kredi ve Yurtlar Kurumu Bölge Müdürlüğü ile müdürlüğe bağlı yurtlar ve E.Ü. Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı'nda çalışan kamu personeli bireyler oluşturmuştur. Örneklem grubu 150'si kadın, 150'si erkek olmak üzere toplam 300 kişiden oluşmaktadır.

Çalışmada Bireysel Bilgi Formu, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri-Yetişkin Formu ölçüm aracı olarak kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, çalışan kadınların benlik saygısı düzeyi çalışan erkeklerin benlik saygısı düzeyinden daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca benlik saygısı alt alanın diğer geçerlik alt alanları ile ilişkileri araştırılmıştır. Buna göre; benlik saygısının kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güvenme, depresif duygulanım, hayalperestlik, psikosomatik belirtiler, kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme, ana-baba ilgisi ve psikik izolasyon boyutlarıyla anlamlı ilişkiler gösterdiği bulunmuştur.

Benlik saygısı alt alanının güvenirlik katsayısı (10 madde için) Guttman formülasyonuna göre hesaplanmış ve yeniden üretilebilirlik katsayısı .93 olarak bulunmuştur. Ölçeğin 12 alt alanındaki toplam 63 madde üzerinden yapılan içtutarlık güvenirlik analizleri sonucunda .07 ile .70 arasında değişen alpha değerlerinin olduğu görülmüştür.

Benlik saygısı alt alanının kriter ilişkili geçerlikteki eş zaman geçerlik düzeyi Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri ile incelenmiş ve iki ölçek toplam puanları arasında $r = -.54$ geçerlik katsayısı bulunmuştur.

Örneklem grubunun benlik saygısı düzeyi sosyo-demografik değişkenler açısından değerlendirildiğinde, benlik saygısının cinsiyet, eğitim, eşin eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve meslek ile ilişkili olduğu ve anlamlı farklılaşmalar gösterdiği bulunmuştur.

ABSTRACT

In this research, realibility and validity were studied on adults sample by using Rosenberg Self Esteem Scale that is developed by Rosenberg (1965). In addition, socio-demographic variables that are related to Self Esteem Scale were examined.

The research sample was studied on public servants who were 150 female and 150 male.

Data were obtained by using Individual Information From, Rosenberg Self Esteem Scale and Coopersmith Self Esteem Inventory-Adult From in the research.

KAYNAKLAR

- ALGINA, J., CROCKER, L.; Introduction to Classical and Modern Test Theory. CBS College Publishing, New Yor, 1986.
- BALCI, A., Sosyal Bilimlerde Araştırma; Yöntem Teknik ve İlkeler. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara, 1995.
- BEDNAR, R.L., WELLS, M.G; PETERSON, S.R., Self Esteem. American Psychological Association, Washington, D.C., 1991, 18-58.
- CHRZANOWSKI, G., The Genesis and Nature of Self-Esteem, Americal Journal of Psychotherapy. Vol. 35, No. 1, 1981, 35-46.
- ÇUHADAROĞLU, F., Adolesanlarda Özdeğer Duygusu ve Çeşitli Psikopatolojik Durumlarla İlişkisi. XXI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Adana, 1985, 107-108.
- ÇUHADAROĞLU, F., Adolesanlarda Benlik Saygısı. Uzmanlık Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, 1986.
- ENÇ, M., Ruh Bilim Terimleri Sözlüğü. Ankara Üniversitesi Basımevi, ANKARA, 1974.
- EPSTEIN, S., The Self-Concept Revisited, Or a Theory of a Theory. American Psychologist, 1973, 404-416.
- FERGUSON, G.A., Statistical Analysis In Psychology and Education. Third Edition. McGraw-Hill, Inc, 1971.
- GENÇTAN,E., Psikanaliz ve Sonrası. Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1981.

- GEIST, C.R., Social Avoidance and Distress as a Predictor of Perceived Locus of Control and Level of Self-Esteem. Journal of Clinical Psychology. Vol: 38, No. 3, 1982, 611-613.
- HEBEISEN, A.A.N., A Multidimensional Construct of Self-Esteem. Journal of Educational Psychology. Vol: 68, No. 5, 1976, 559-565.
- JONES, S.C., Self and Interpersonal Evaluations: Esteem Theories versus Consistency Theories. Psychological Bulletin. 79, 1973, 185-199.
- KERNIS, H.M.; GRANNEMANN, B.D.; MATHIS, L.C., Stability of Self-Esteem as a Moderator of the Relation Between Level of Self-Esteem and Depression. Journal of Personality and Social Psychology. Vol: 61, No. 1, 1991, 80-84.
- KERNIS, H.M.; CORNELL, D.P.; SUN, R.; HARLOW, T., There's More to Self-Esteem Than Whether It Is High Or Low: The Importance of Stability of Self-Esteem. Journal of Personality and Social Psychology. Vol: 65, No. 6, 1993, 1190-1204.
- LAPSLEY, D.K.; POWER, F.C., Self, Ego and Identity: Integrative Approaches, New York, 1988.
- LINDSHOLD, S.; TEDESCHI, J.T., Self-Esteem and Sex as Factors Affecting Influenceability. British Journal of Social and Clinical Psychology. Vol: 10, 1971, 114-122.

- MARSH, H.W., Relations Between Global and Specific Domains of Self: The Importance, Certainty and Ideals. Journal of Personality and Social Psychology, Vol: 65, No. 5, 1993, 975-992.
- MURPHY, K.R.; DAVIDSHOFER, C.O., Psychological Testing Principles and Applications, New Jersey, 1994.
- NIEDENTHAL, P.M.; SETTERLUND, M.B., Who am I ? Why Am I Here? Self-Esteem, Self-Clarity, and Prototype Matching, Journal of Personality and Social Psychology, Vol: 65, No. 4, 1993, 769-780.
- NUNNALLY, J.C., Psychometric Theory, Second Edition, McGraw Hill Books, 1978.
- ONUR, B., Gelişim Psikolojisi. V. Yayınları, (Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm), Ankara, 1991.
- ÖZGÜVEN, İ.E., Psikolojik Testler. Yeni Doğu Matbaası, Ankara, 1994.
- ÖZTÜRK, M.O., Psikanaliz ve Psikoterapi, Sevinç Matbaası, Ankara, 1985.
- PELHAM, B.W.; SWANN, W.B., From Self-Conceptions to Self-Worth: On the Sources and Structure of Global Self-Esteem. Journal of Personality and Social Psychology, Vol: 57, No. 4, 1989, 672-680.
- ROBINSON, J.P.; SHAVER, R.P., Measures of Psychological Attitudes. An Arbor: Institute for Social Research, University of Michigan, 1980.
- ROSENBERG, M., Conceiving the Self, New York, Basic Books, 1979.

- SECORD, P.F.; BACKMAN, C.W., Persuasive Communication and Influence, Social Psychology, McGraw Hill LTD, Tokyo, 1974, 88-128.
- SULS, J.; GREENWALD, A.G., Psychological Perspectives on the Self, Vol: 3, New Jersey, 1986.
- The Book of the Self, Editors; Eisendrath, Y.P., New York, 1987.
- TORGERSON, W.S., Theory and Methods of Scalling, New York, 1958.
- TUFAN, B.; YILDIZ, S., Geri Dönüş Sürecinde İkinci Kuşak, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1993.
- TUFAN, B., Göçmen İşçilerde İş Kazaları, SSK Yayınları, Ankara, 1994.
- TURGUT, M.F., BAYKUL, Y.; Ölçekleme Teknikleri, ÖSYM Yayınları, Ankara, 1991-1.
- WALSH, A., Self-Esteem and Sexual Behavior: Exploring Gender Differences, Sex Roles, Vol: 23, 1991, 441-449.
- WEINER, M.O., Other Psychodynamic Schools, Comprehensive Textbook of Psychiatry (ed) H.I. Kaplan and Sadock, Williams and Wilkins, 1985, 411-431.
- WYLIE, R., The Self-Concept: A review of Methodological Considerations and Measuring Instruments, Vol: 1, Rev.ed, Lincoln, NE: University of Nebraska Press, 1974.
- WYLIE, R., The Self Concept: Theory and Research on Selected Topics, Vol: 2, Lincoln, NE: University of Nebraska Press, 1979.
- YÖRÜKOĞLU, A., Gençlik Çağı, Tisa Matbaası, Ankara, 1985.

EKLER

BİREYSEL BİLGİ FORMU

Sayın Bay / Bayan

Elinizdeki anket bireylerin kendilerini nasıl algıladıklarını psikolojik olarak değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Vereceğiniz cevapların samimi ve güvenilir olması, araştırmanın doğru sonuçlara ulaşmasında katkıda bulunacaktır. Anketlerdeki soruların doğru veya yanlış cevapları yoktur, önemli olan samimi olarak kendi görüşlerinizi belirtmenizdir. Lütfen bütün soruları cevaplayınız. Yardımlarınız için şimdiden teşekkürler.

Psikolog Mediha KORKMAZ

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikometri Yüksek Lisans Programı

1- Cinsiyetiniz?

() Kadın () Erkek

2- Yaşınız?

3- Medeni durumunuz?

() Bekâr () Boşanmış

() Evli () Dul (eşlerden biri vefat etmiş)

4- Eğer evli iseniz; eşinizin eğitim düzeyi nedir?

.....

- 5- Sizin eğitim düzeyiniz nedir?
 () İlkokul mezunu
 () Ortaokul mezunu
 () Lise ve dengi okul mezunu
 () Üniversite ve yüksekokul mezunu
 () Diğer
- 6- Genel olarak toplam gelir düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?
 () Düşük () Orta () Yüksek
- 7- Yaşam biçimi, gelenekler, görenekler, ekonomik açıdan değerlendirecek olursanız sizce aileniz aşağıdakilerden hangisine uygundur?
 () Kırsal-köy kökenli
 () Kasaba kökenli
 () Kent kökenli
- 8- Kaç yıldır büyükşehirde yaşamaktasınız?
 () 0-4 yıl
 () 5-9 yıl
 () 10-14 yıl
 () 15-19 yıl
 () 20 yıl ve üstü
- 9- Siz dahil kaç kardeşsiniz?
- 10- Mesleğiniz nedir?
- 11- Yaptığınız işten ne kadar memnunsunuz?
 () Memnunum
 () Biraz memnunum
 () Memnun değilim

EK-2

AÇIKLAMA : Lütfen her soruyu dikkatli bir şekilde okuyup, kendinize en uygun olan şıkkı (X) ile işaretleyiniz.

1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.
 Çok doğru
 Doğru
 Yanlış
 Çok yanlış
2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.
 Çok doğru
 Doğru
 Yanlış
 Çok yanlış
3. Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.
 Çok doğru
 Doğru
 Yanlış
 Çok yanlış
4. Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar birşeyler yapabilirim.
 Çok doğru
 Doğru
 Yanlış
 Çok yanlış
5. Kendimde gurur duyacak fazla birşey bulamıyorum.
 Çok doğru
 Doğru
 Yanlış
 Çok yanlış
6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.
 Çok doğru
 Doğru
 Yanlış
 Çok yanlış
7. Genel olarak kendimden memnunum.
 Çok doğru
 Doğru
 Yanlış
 Çok yanlış
8. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.
 Çok doğru
 Doğru
 Yanlış
 Çok yanlış

9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.

- Çok doğru
 Doğru
 Yanlış
 Çok yanlış

10. Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.

- Çok doğru
 Doğru
 Yanlış
 Çok yanlış

11. Kendinizin hakkındaki düşünceleriniz değişkenlik gösterir mi, yoksa her zaman aynı mıdır?

- Çok değişir
 Zaman zaman değişir
 Çok az değişir
 Hiç değişmez.

12. Hiç kendiniz hakkında bir gün bir görüşe, başka bir gün daha farklı bir görüşe sahip olduğunuzu farkettiğiniz olur mu?

- Evet, sık sık olur
 Evet, bazen olur
 Evet, nadiren olur
 Hayır hiç olmaz

13. Kendim hakkındaki görüşlerimim çok çabuk değiştiğini farkettim.

- Doğru
 Yanlış

14. Kendim hakkında bazı günler olumlu, bazı günlerse olumsuz düşüncelere sahip oluyorum.

- Doğru
 Yanlış

15. Şu günlerde kendim hakkındaki görüşlerimi hiçbir şeyin değiştirmeyeceğini düşünüyorum.

- Doğru
 Yanlış

16. Başınıza gerçekten birşey geldiğinde kimse sizin durumunuzla pek ilgilenmeyecektir.

- Doğru
 Yanlış

17. İnsan doğasında yardımlaşma gerçekten vardır.

- Doğru
 Yanlış

18. Bazı kişiler insanların büyük çoğunluğunun güvenilebilir olduğunu, bazıları ise insanlarla ilişkilerde çok güvenilmeyeceğini söylerler. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

- Doğru
 Yanlış

19. Dikkatli davranmazsanız insanlar sizi kullanacaklardır.

- Doğru
 Yanlış

20. İnsanlar daha çok başkalarına yardım etmeye mi, yoksa kendi çıkarlarını düşünmeye mi eğilimlidirler?
- () Başkalarına yardım etmeye
() Kendi çıkarlarını düşünmeye
21. Eleştiriye karşı ne kadar hassassınızdır?
- () Çok fazla hassas
() Oldukça hassas
() Az hassas
() Hassas değil
22. Eleştiri ya da azarlama beni çok fazla incitir.
- () Doğru
() Yanlış
23. Yanlış yaptığınız birşey için biri size güldüğünde veya suçladığında ne kadar rahatsız olursunuz?
- () Çok fazla rahatsız olurum
() Oldukça rahatsız olurum
() Rahatsız olmam
24. Genelde ne kadar mutlusunuzdur?
- () Çok mutlu
() Mutlu
() Pek mutlu değil
() Çok mutsuz
25. Genelde oldukça mutlu bir kişi olduğumu düşünüyorum.
- () Doğru
() Yanlış
26. Genel olarak kendinizi neşeli bir ruh hali içinde mi, yoksa neşesiz bir ruh hali içinde mi hissedersiniz?
- () Çok neşeli ruh halinde
() Oldukça neşeli ruh halinde
() Ne neşeli ne de neşesiz ruh halinde
() Oldukça neşesiz ruh halinde
27. Hayattan çok zevk alıyorum.
- () Doğru
() Yanlış
28. Ben de mutlu gördüğüm diğer kişiler kadar mutlu olabilmeyi isterdim.
- () Doğru
() Yanlış
29. Kendinizi kederli ve karamsar hissettiğiniz olur mu?
- () Çok sık
() Sık
() Arasına
() Nadiren
() Hiç bir zaman

30. Çoğu zaman başka bir şey yapmaktansa oturup hayal kurmayı tercih ediyorum.
() Doğru
() Yanlış
31. Bana hayalperest denilebilir.
() Doğru
() Yanlış
32. Zamanın büyük kısmını hayal kurmakla geçiririm.
() Doğru
() Yanlış
33. Gelecekte nasıl bir insan olacağınız konusunda hayal kurar mısınız?
() Çok sık
() Bazan
() Nadiren veya hiçbir zaman
34. Hiç uykuya dalma ya da uykunun sürekliliği açısından sorununuz olur mu?
() Sık sık
() Bazan
() Nadiren
() Hiç bir zaman
35. Hiç ellerinizin sizi rahatsız edecek kadar titrediği olur mu?
() Sık sık
() Bazan
() Nadiren
() Hiç bir zaman
36. Hiç sizi rahatsız edecek kadar sinirliliğiniz olur mu?
() Sık sık
() Bazan
() Nadiren
() Hiç bir zaman
37. Hiç sizi rahatsız edecek kadar çarpıntı hissettiğiniz olur mu?
() Sık sık
() Bazan
() Nadiren
() Hiç bir zaman
38. Hiç sizi rahatsız edecek kadar başınızın içinde basınç hissettiğiniz olur mu?
() Sık sık
() Bazan
() Nadiren
() Hiç bir zaman
39. Şu sıralarda hiç tırnak yiyor musunuz?
() Sık sık
() Bazan
() Nadiren
() Hiç bir zaman

40. Eğer sizin veya çalışma zamanları dışında hiç sizi rahatsız edecek kadar nefes darlığı hissettiğiniz olurmu?
- () Sık sık
() Bazan
() Nadiren
() Hiç bir zaman
41. Hiç sizi rahatsız edecek kadar ellerinizde terleme olur mu?
- () Sık sık
() Bazan
() Nadiren
() Hiç bir zaman
42. Hiç rahatsız edici baş ağrıları çeker misiniz?
- () Sık sık
() Bazan
() Nadiren
() Hiç bir zaman
43. Hiç rahatsız edici kabuslar görür müsünüz?
- () Sık sık
() Bazan
() Nadiren
() Hiç bir zaman
44. Ulusal veya uluslar arası önemi olan bir konuda görüşünüzü belirtiğinizde biri size glrse ne hissedersiniz?
- () ok incinirim ve rahatsız olurum
() Biraz incinirim ve rahatsız olurum
() Beni çok fazla etkilemez
45. Ulusal veya arası sorular tartışıldığında genellikle kötü izlenim bırakacak birşey söylemektense hiçbir şey söylememeyi tercih ederim?
- () Doğru
() Yanlış
46. Toplumsal konularla ilgili tartışmalarda insanları kızdıracak birşey söylemektense hiçbir şey söylememeyi tercih ederim.
- () Doğru
() Yanlış
47. Uluslararası konuları tartışırmısınız?
- () Pek ok
() Oldukça
() ok az
() Hiçbir zaman
48. Arkadaşlarınızla birlikte uluslararası konuları tartıştığınız zaman tutumunuz nasıl olur?
- () Sadece dinlerim
() Arada bir görüş belirtirim
() Konuşmaya eşit oranda katılırım
() Diğerlerini ikna etmeye çalışırım

49. Siz 10-11 yaşınızdayken anneniz arkadaşlarınızı tanır mıydı?
- Hepsini tanırdı
 Çoğunu tanırdı
 Bazılarını tanırdı
 Hemen hemen hiçbirini tanımazdı
50. Bu dönemde babanız arkadaşlarınızı tanır mıydı?
- Hepsini tanırdı
 Çoğunu tanırdı
 Bazılarını tanırdı
 Hemen hemen hiçbirini tanımazdı
51. 5-6. Sınıflardayken karneniz iyi olduğunda anneniz çoğu zaman ilgilenmezdi.
- Doğru
 Yanlış
52. 5-6. Sınıflardayken karneniz iyi olduğunda babanız çoğu zaman ilgilenmezdi.
- Doğru
 Yanlış
53. 5-6. Sınıflardayken karneniz kötü olduğunda anneniz çoğu zaman ilgilenmezdi.
- Doğru
 Yanlış
54. 5-6. Sınıflardayken karneniz kötü olduğunda babanız çoğu zaman ilgilenmezdi.
- Doğru
 Yanlış
55. Sizce diğer aile bireyleri sizin söylediğiniz şeylerle ne kadar ilgilenirler?
- Çok ilgilenirler
 Oldukça ilgilenirler
 İlgilenmezler
56. Büyümekte olduğunuz dönemde babanızın en çok tuttuğu çocuğu kimdi?
- Ben
 Ağbeyim
 Ablam
 Erkek kardeşim
 Kız kardeşim
 Bildiğim kadarıyla en çok tuttuğu birisi yok
 Değişik zamanlarda değişik çocuklar
57. Bu dönemde babanız arkadaşlarınızı tanırmıydı?
- Hepsini tanırdı
 Çoğunu tanırdı
 Bazılarını tanırdı
 Hemen hemen hiçbirini tanımazdı
58. Anne ve babanızın hangisiyle daha rahat konuşabiliyorsunuz?
- Babamla çok daha fazla
 Babamla biraz daha fazla
 Her ikisiyle eşit oranda
 Annemle biraz daha fazla
 Annemle çok daha fazla

59. Anne ve babanızdan hangisi sizi daha çok över?

- Babam çok daha fazla
- Babam birazdaha fazla
- Her ikisiyle eşit oranda
- Annem biraz daha fazla
- Annem çok daha fazla

60. Anne ve babanızdan hangisi size daha çok şefkat gösterir?

- Babam çok daha fazla
- Babam birazdaha fazla
- Her ikisiyle eşit oranda
- Annem biraz daha fazla
- Annem çok daha fazla

61. Anne ve babanız anlaşamadıkları zaman siz genellikle hangisinden yana olursunuz?

- Çok daha fazla olarak babadan yana
- Biraz daha fazla olarak babadan yana
- Eşit oranda her ikisinden yana
- Biraz daha fazla olarak anneden yana
- Çok daha fazla olarak anneden yana

62. Yalnız bir insan olmaya eğilimli misinizdir?

- a) Evet
- b) Hayır

63. İnsanların çoğu sizin nasıl bir kişi olduğunuzu bilirler mi, yoksa çoğunun sizi gerçekten tanımadıklarını mı düşünürsünüz?

- Çoğu benim nasıl biri olduğumu bilir
- Çoğu beni gerçekten tanımaz

EK-3

Aşağıda bazı cümleler bulunmaktadır. Kendinize uygun bulduğunuz cümleleri yanındaki "BANA UYGUN" seçeneğine, kendinize uygun bulmadığınız cümleleri yanındaki "BANA UYGUN DEĞİL" seçeneğine (X) işareti koyarak cevaplayınız.

	Bana Uygun	Bana Uygun Değil
1. Sık sık keşke başka birisi olsam diye düşünürüm.	☐	☐
2. Başkalarının önünde konuşmak bana zor gelir.	☐	☐
3. Eğer elimde olsaydı kendimdeki birçok şeyi değiştirmek isterdim.	☐	☐
4. Karar vermede fazla zorluk çekmem.	☐	☐
5. İnsanlar benimle olmaktan hoşlanırlar.	☐	☐
6. Evde kolayca moralim bozulur.	☐	☐
7. Yeni şeylere kolay alışamam.	☐	☐
8. Yaşıtlarım arasında sevilen bir kişiyim.	☐	☐
9. Genellikle ailem benden birçok şey bekler.	☐	☐
10. Ailem genellikle duygularıma önem verir.	☐	☐
11. Başkalarının söylediğini kolaylıkla kabul ederim.	☐	☐
12. Benim yerimde olmak oldukça zordur.	☐	☐
13. Hayatımın karmakarışık olduğuna inanıyorum.	☐	☐
14. Genellikle başkaları düşüncelerimi kabul ederler.	☐	☐
15. Kendimi yetersiz buluyorum.	☐	☐
16. Sık sık evden uzaklaşmayı düşünürüm.	☐	☐
17. Yaptığım işten çoğunlukla memnun olmam.	☐	☐
18. Başkaları kadar güzel/yakışıklı değilim.	☐	☐
19. Söylenecek bir sözüm varsa onu söylemekten çekinmem.	☐	☐
20. Ailem benim duygularımı anlar.	☐	☐
21. Çok sevilen bir kimse değilim.	☐	☐
22. Genellikle ailemin beni dışladığını sanıyorum.	☐	☐
23. Yaptığım şeyler genellikle cesaretimi kırar.	☐	☐
24. Çevremde olup bitenlerden rahatsız olmam.	☐	☐
25. Güvenilir bir kişi olmadığımı düşünüyorum.	☐	☐